

به حساب نمی‌آید، مگر وقتی که زیبا و دلربا باشد و خصوصیات زنانه خود را حفظ کرده باشد.^۱

با توجه به نظر بالاترین مقام یک حکومت دربارهٔ زنان، به خوبی می‌توان منزلت زنان را در این حکومت تشخیص داد: دیدگاه پهلوی دربارهٔ زنان، بیشتر دیدگاهی جنسی و برده‌مآبانه است.

دربارهٔ فساد اخلاقی و جنسی شاه، به کزات سخن گفته شده است. ماروین زونیس دربارهٔ فساد محمدرضا می‌نویسد: «ملکه فوزیه و ملکه ثریا به دفعات شاه را تهدید کردند که اگر به زن بارگی خود در محافل خصوصی ادامه دهد، از او جدا خواهند شد.»^۲

اردشیر زاهدی، داماد شاه و سفیر وقت ایران در آمریکا، در خاطرات خود می‌نویسد: «اعلی‌حضرت، به نحوی افراطی و غیرقابل‌باور، به زنان و دختران موطلابی علاقه‌مند بودند و هر وقت دختری موطلابی می‌دیدند، به وضوح دست و پایشان می‌لرزید!»^۳

اسدالله علم در خاطرات خود، نمونه‌های بسیار زیاد و عجیبی از نگاه تماماً ابزاری شاه به زن بیان می‌کند. مثلاً شاه و وزرا در ۳ خرداد ۱۳۵۲، به سرخس رفتند. هنگامی که نمایندهٔ سرخس در انجمن (که اتفاقاً یک خانم بوده است) را به شاه معرفی کردند و شاه «خوشگلی» آن زن را دید، برای آن خانم از لفظی استفاده کرد که قلم از نوشتن آن شرم دارد. علم می‌نویسد: «در سرخس، خانمی را، که نسبتاً خوشگل هم بود و از مشهد آمده بود، [...] به شاهنشاه معرفی کردند که ایشان نمایندهٔ سرخس در انجمن [= استان] هستند. این

۱. اورینا فلاچی، مصاحبهٔ اورینا فلاچی با شاه ایران (بخش سانسور شدهٔ کتاب مصاحبه با تاریخ) (نشر آواز، ۱۳۵۷)، ص ۱۴.

۲. ماروین زونیس، شکست شاهانه، ص ۱۰۸.

۳. اردشیر زاهدی، ۲۵ سال در کنار شاه، ص ۱۵۴.

هم شرکت مردم، حتی در کارهای محلی خودشان است! اتفاقاً شاهنشاه توجه فرمودند و فرمودند که: "این مطلب را نمی فهمم که چطور ممکن است مردم سرخس این جن...^۱ را انتخاب کرده، به مشهد فرستاده اند!" عرض شد: "خیر! حزب او را نامزد کرده و انتخاب شده است، حزب حاکم ایران نوین!"^۲

منش سایر درباریان و افراد وابسته به حکومت نیز متفاوت با منش شاه نبود؛ نخست وزیران و اعضای کابینه ها، مجلسیان و ... اکثراً دچار انحطاط اخلاقی بوده و به زن، تنها به عنوان یک برده جنسی می نگریسته اند.

دوم نگاه امام خمینی رحمته الله علیه به زن

امام خمینی رحمته الله علیه، به عنوان معمار انقلاب اسلامی، زن را یک انسان و یک مربی بزرگ معرفی می کنند و در معرفی بُعد انسانی زن می گویند: «زن انسان است، آن هم یک انسان بزرگ. زن مربی جامعه است. از دامن زن انسان ها پیدا می شوند.»^۳ ایشان نقش زن در تاریخ اسلام را نیز بسیار پررنگ می دانند و می فرمایند: «تاریخ اسلام گواه احترامات بی حد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به این مولود شریف است تا نشان دهد که زن بزرگی ویژه ای در جامعه دارد که اگر برتر از مرد نباشد، کمتر نیست.»^۴

نگاه امام در تقابل کامل با نگاه غرب است و زن را به عنوان مربی و مدیر خانواده می دانند و این گونه بیان می دارند که: «دامن مادر بزرگ ترین مدرسه ای است که بچه در آنجا تربیت می شود.»^۵ و در بیان فضیلت مقام مادر می فرمایند:

۱. عَلم این لفظ شرم آور را کامل بیان کرده است، که ما از بیان آن معذوریم.

۲. امیراسدالله عَلم، یادداشت های علم، ج ۳، ص ۵۹.

۳. مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، صحیفه امام، ج ۶، ص ۱۸۶.

۴. همان، ج ۱۴، ص ۳۱۶.

۵. همان، ج ۸، ص ۲۴۰.

«حقوق بسیارِ مادرها را نمی‌توان شمرد و نمی‌توان به حق ادا کرد. یک شبِ مادر نسبت به فرزندش، از سال‌ها عمرِ پدرِ متعهد ارزنده‌تر است. تجسمِ عطوفت و رحمت در دیدگانِ نورانیِ مادر، بارقهٔ رحمت و عطوفت رب‌العالمین است. [...] این‌که در حدیث آمده است که "بهشت زیرِ قدم‌هایِ مادران است" یک حقیقت است.»^۱

ایشان زن را همانند مردان می‌دانند و لذا بر آنان تکلیف می‌کنند که باید در عرصه‌های مختلف علمی، فرهنگی، سیاسی و ... با قدرت تلاش کنند و برخلاف حکومت پهلوی (که زن‌ها را اکثراً کم‌عقل در نظر می‌گرفت)، آنان را موظف به تحصیل و تلاش برای ارتقای سطح علمی و فکری می‌کنند تا بتوانند نسل بعدی را به درستی تربیت و پرورش دهند. برای مثال، ایشان نقش زن را در ابعاد مختلف علمی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی، این‌گونه بیان می‌دارند:

- در بعد تحصیل علم: «شماها در تحصیل کوشش کنید که بر فضایل اخلاقی، [بر] فضایل اعمالی مجهز شوید. شما برای آتیۀ مملکت ما، جوانان نیرومند تربیت کنید.»^۲
- در بعد اجتماعی: «شما باید در همهٔ صحنه‌ها و میدان‌ها، آن قدری که اسلام اجازه داده، وارد باشید.»^۳
- در بعد سیاسی: «... همان‌طوری که مردها باید در امور سیاسی دخالت کنند و جامعهٔ خودشان را حفظ کنند، زن‌ها هم باید دخالت کنند و جامعه را حفظ کنند.»^۴
- در بعد فرهنگی: «این فرهنگ را باید زنده کرد و شما خانم‌ها، همان‌طوری که آقایان مشغول هستند، همان‌طوری که مردها در جبههٔ علمی و فرهنگی

۱. همان، ج ۱۶، ص ۲۲۵.

۲. همان، ج ۶، ص ۵۲۱.

۳. همان، ج ۱۸، ص ۴۰۴.

۴. همان، ج ۱۸، ص ۴۰۴.

مشغول هستند، شما هم باید مشغول باشید.»^۱

سوم | نگاه مقام معظم رهبری به زنان

ایشان در طول چهل سال اخیر، در دیدارهای مختلفی که با اقشار مختلف جامعه، به ویژه بانوان داشته‌اند، بارها دربارهٔ فضیلت مقام و شخصیت زن صحبت کرده‌اند که برای نمونه، تنها به یکی از سخنان ایشان اشاره می‌شود:

«زن پیش خدای متعال مثل مرد است. در طی مراتب معنوی و الهی، بین این دو جنس هیچ تفاوتی نیست. در این جادهٔ تکامل و تعالی، آن‌که حرکت می‌کند انسان است. در حقوق اجتماعی و حقوق شخصی و فردی، بین زن و مرد تفاوتی وجود ندارد. در چند مسئلهٔ اختصاصی شخصی، امتیازاتی به زن داده شده‌است، در چند مسئله، امتیازاتی به مرد داده شده‌است، آن‌هم براساس اقتضای طبیعت زن و مرد. این اسلام است، متین‌ترین، منطقی‌ترین، عملی‌ترین قوانین و حدود و مرزهایی که ممکن است انسان در زمینهٔ مسئلهٔ جنسیت فرض کند.»^۲

۱. همان، ج ۱۹، ص ۲۸۱.

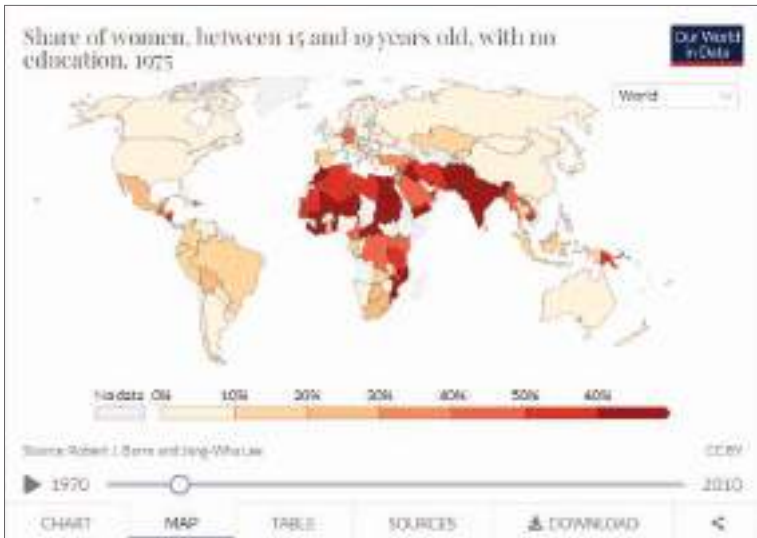
۲. بیانات مقام معظم رهبری، ۱۱/۰۲/۹۲.

۲) بررسی وضعیت زنان

اول تحصیلات بانوان

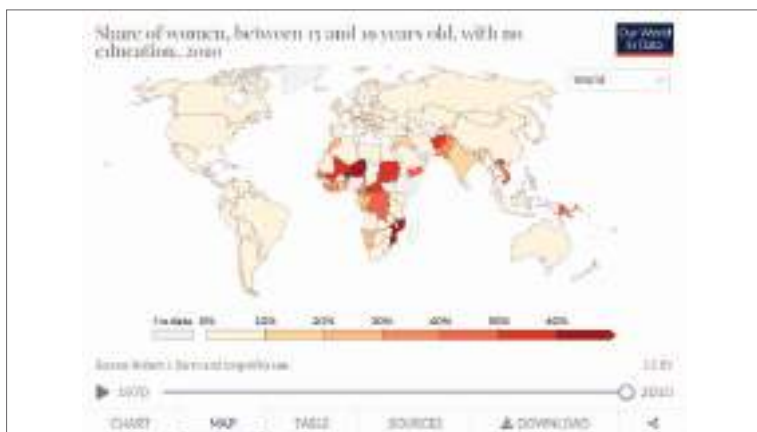
الف) کاهش بی‌سوادی زنان بالاتر از ۱۵ سال

میزان بی‌سوادی زنان ایران از ۵۰ تا ۶۰ درصد در سال ۱۳۵۴ به کمتر از ۱۰ درصد در سال ۱۳۸۹ کاهش یافته است.

تصویر ۱۶: ... درصد زنان بی‌سواد ۱۵ الی ۱۹ ساله، در کشورهای دنیا در سال ۱۹۷۵ م (۱۳۵۴.ش.) / منبع: بانک جهانی^۱

1. <https://ourworldindata.org/grapher/share-of-women-between-15-and-19-years-old-with-no-education?year=1975>

تصویر ۱۶۱: ... درصد زنان بی سواد ۱۵ الی ۱۹ ساله، در کشورهای دنیا در سال ۲۰۱۰ م
(۵۱۳۸۹۰ ه.ش) / منبع: بانک جهانی^۱

ب) رتبه اول نسبت دختران به پسران در تحصیلات ابتدایی، در جهان

تصویر ۱۶۲: ... نسبت دختران به پسران در تحصیلات ابتدایی، در ایران، از سال ۱۹۷۰ تا ۲۰۱۸^۲

1. <https://ourworldindata.org/grapher/share-of-women-between-15-and-19-years-old-with-no-education?year=2010/>
2. https://ourworldindata.org/grapher/gender-gap-in-primary-education?tab=chart&time=2018&country=DEU~IRN~JPN~POL~GBR~USA~OWID_WRL

همچنین طبق گزارش انجمن جهانی اقتصاد^۱، جمهوری اسلامی ایران در عدالت آموزشی بین دختر و پسر، مقام اول جهان را کسب کرده است.^۲

تصویر ۱۶۳: .. گزارش انجمن جهانی اقتصاد درباره عدالت آموزشی ایران، در مقطع ابتدایی

پ) افزایش نسبت دختران به پسران در تحصیلات متوسطه، در ایران

تصویر ۱۶۴: ... نمایش درصد زنان در حال تحصیل در مقطع متوسطه، نسبت به مردان در حال

تحصیل در همین مقطع، در ایران، از سال ۱۹۷۱ تا ۲۰۱۵^۳

1. WEF

2. www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2018.pdf

3. knoema.com/atlas/Iran/topics/Education/Secondary-Education/Female-students-in-secondary-education

ت) افزایش نسبت دختران به پسران در تحصیلات دانشگاهی

نسبت دختران در کل دانشجویان، از حدود ۲۵ درصد در دهه ۵۰، گاه به بیش از ۵۰ درصد و در سال‌های اخیر، به حدود ۴۶ درصد رسیده است.

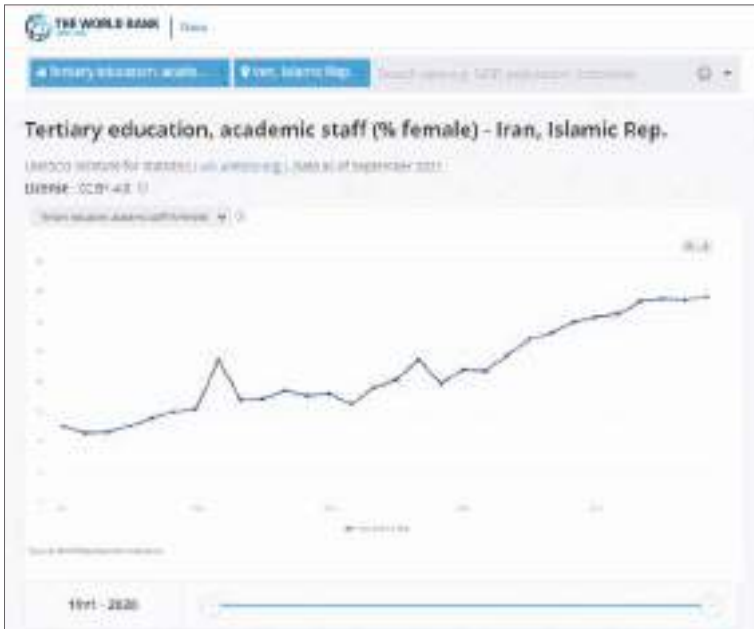

تصویر ۱۶۵: ... نمایش درصد زنان در حال تحصیل در دانشگاه، نسبت به مردان در حال تحصیل در دانشگاه، در ایران، از سال ۱۹۷۱ تا ۲۰۱۵

ث) افزایش استادان زن در دانشگاه‌ها

نسبت زنان در استادان و هیئت علمی دانشگاه‌های کشور، از حدود ۱۴ درصد در دهه ۵۰، به حدود ۳۰ درصد در دهه ۹۰ رسیده است.

1. knoema.com/atlas/Iran/topics/Education/Tertiary-Education/Female-students-in-tertiary-education

تصویر ۱۶۶: .. نسبت زنان به مردان در جایگاه استادی، در دانشگاه‌های ایران، از سال ۱۹۷۱ تا ۲۰۲۰

دوم | عرصه اجتماعی

الف) فعالیت سازمان‌های مردم‌نهاد (سمن) و نهادهای خیریه‌ای

به‌دنبال تصمیم محمدرضاشاه برای کنترل فعالیت‌های مستقل زنان، از طریق هم‌گرایی و تمرکز تدریجی فعالیت‌های آنان، به‌جز گروه‌های زیرزمینی مخالف شاه، اثری از سازمان‌های سیاسی مستقل و جنبش‌های واقعی برای کسب حقوق زنان باقی نماند.

بعد از انقلاب اسلامی، زنان نهادهای بسیاری را با رویکردهای فرهنگی - تربیتی،

1. data.worldbank.org/indicator/SE.TER.TCHR.FE.ZS?locations=IR

کارآفرینی، خیریه‌ای و حتی پژوهشی راه‌اندازی کرده‌اند که در حال حاضر، هزاران عدد از آن‌ها وجود دارد. حضور زنان در نهادهای خیریه‌ای و غیردولتی، از عرصه‌های بسیار تأثیرگذار حضور اجتماعی بانوان محسوب می‌شود.^۱

طبق آمار معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، در سال ۱۳۹۷، بیش از ۲,۷۰۰ سمن مربوط به امور زنان در استان‌های مختلف سطح کشور فعالیت کرده‌اند.

ب) ورزش بانوان

با پیروزی انقلاب اسلامی، ورزش کشور، به‌ویژه ورزش بانوان، دچار تحولات بسیاری شد. افزایش زیرساخت‌ها و اماکن ورزشی، حتی در دورترین مناطق کشور، شرایطی را برای مشارکت در ورزش به صورت عمومی پدید آورد. براساس آمارهای موجود، تعداد سالن‌های ورزشی در روستاها، در سال ۱۳۵۸، تنها ۵ مورد بود، اما هم‌اکنون بیش از ۴۰۰ روستا دارای سالن ورزشی است.

تعداد رشته‌های ورزشی بانوان از ۷ رشته در سال ۱۳۵۷، به ۳۸ رشته در سال ۱۳۸۳ افزایش یافته است. تعداد مربیان ورزشی خانم نیز رشدی نجومی داشته و از ۹ مربی به ۳۵,۰۰۰ مربی افزایش یافته و تعداد داوران زن نیز از ۷ نفر به ۱۶,۰۰۰ نفر رسیده است، که نشان از افزایش ۲ هزاربرابری داور زن است. همچنین تعداد ورزشگاه‌های اختصاصی بانوان پس از انقلاب اسلامی، ۳۰ برابر شده است.^۲

رشد ساختار و تشکیلات ورزش بانوان

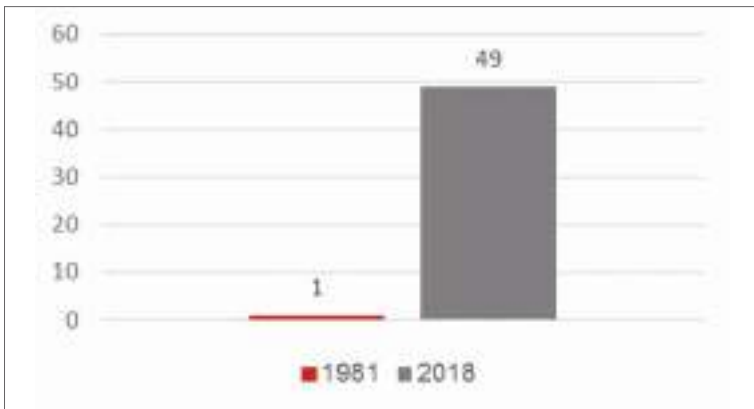
بعد از انقلاب اسلامی، حضور بانوان در عرصه ورزش پررنگ‌تر شده است،

۱. نیره قوی، درآمدی بر کارآمدی نظام جمهوری اسلامی در قلمرو زنان، ص ۱۴۷-۱۵۱.

۲. اداره مطالعات زنان و خانواده، کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران در مسائل زنان، ص ۳۴۴.

به طوری که در کنار رشد کمی و کیفی ورزشکاران، ساختار و تشکیلات ورزش بانوان نیز دچار تحول شده و به سوی استقلال بیشتر در ساختار دولتی پیش رفته است، به گونه‌ای که «کمیته ورزش بانوان» در سال ۱۳۶۰، به «مدیریت ورزش بانوان» در سال ۱۳۶۵ تغییر یافت و «معاون سازمان تربیت بدنی در امور ورزش بانوان» به «اداره کل ورزش بانوان کشور» در سال ۱۳۷۲ ارتقا پیدا کرد و در نهایت، در سال ۱۳۹۷، با تغییر در ساختار وزارت ورزش، «معاونت توسعه ورزش بانوان» تأسیس شد.

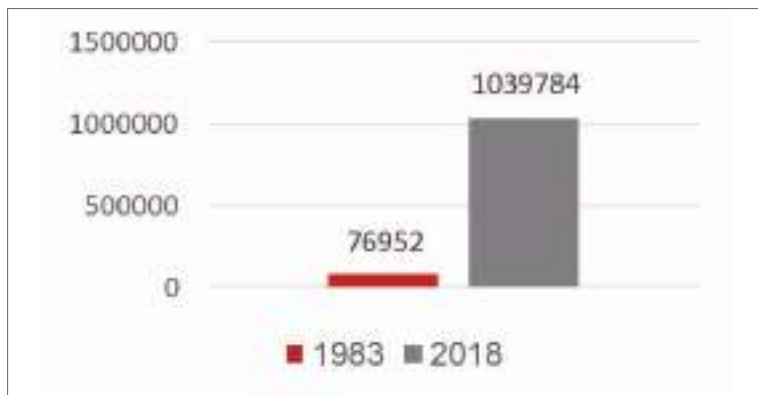
۱- فدراسیون‌های فعال ورزشی در حوزه بانوان

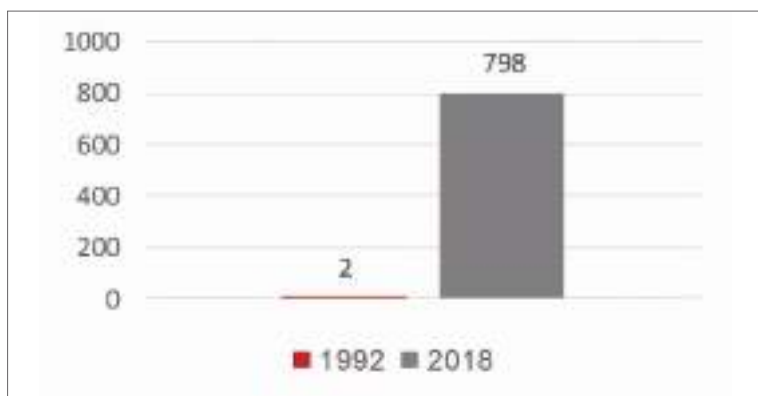
تصویر ۱۶۷: ... جدول آمار کمی شاخص‌های ورزش بانوان^۱

۱. گزارش «وضعیت ورزش بانوان»، معاونت توسعه ورزش بانوان، مهر ۱۳۹۷؛ اداره مطالعات زنان و خانواده، کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران در مسائل زنان؛ نیره قوی، درآمدی بر کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران در قلمرو زنان، ص ۲۴۳.

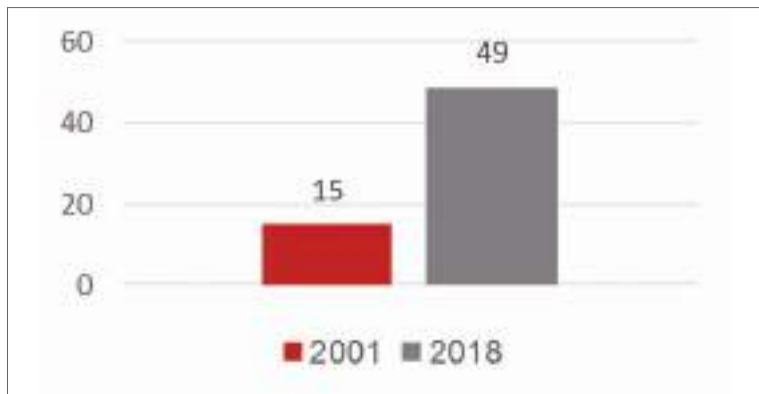
۲- ورزشکاران سازمان یافته (ورزشکارانی که شخصیت حقوقی دارند)

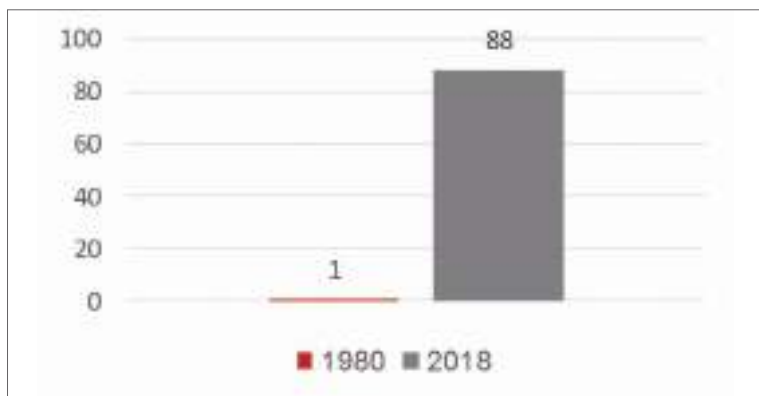
۳- مدال های کسب شده در رویدادهای بین المللی توسط بانوان

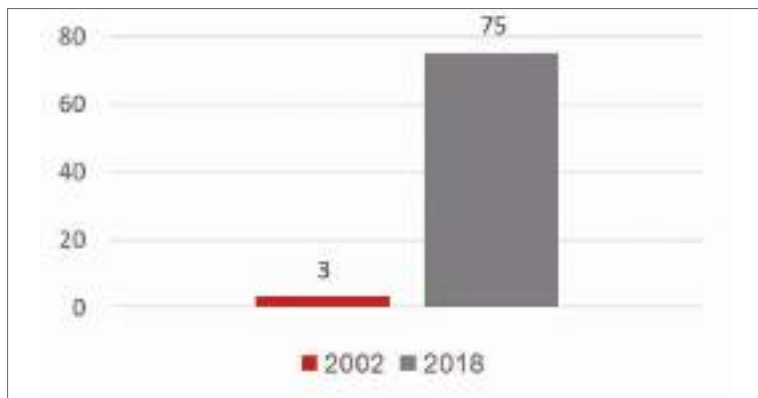
۴- کسب کرسی‌های بین‌المللی توسط بانوان

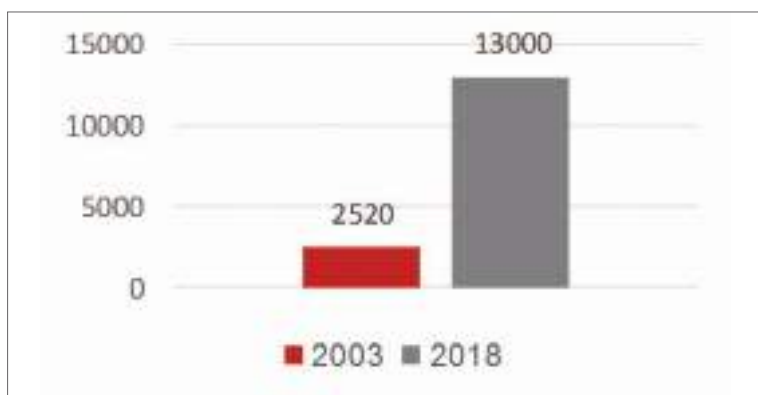
۵- رشته‌های فعال ورزشی بانوان

۶- اعزام داوران خانم به مسابقات بین المللی

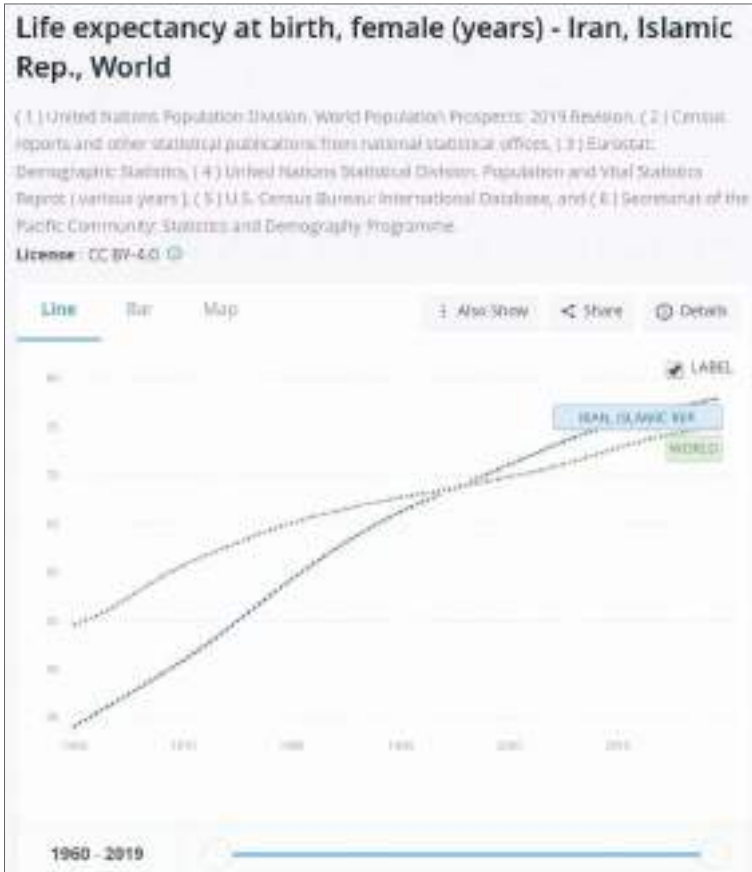
۷- اماکن ورزشی ویژه بانوان

احداث اماکن ورزشی ویژه بانوان، برای ورزش‌هایی نظیر شنا، بازی‌های سالنی و... از جمله اقداماتی است که در بسیاری از کشورها کم سابقه است.

سوم | بهداشت و سلامت بانوان

الف) افزایش امید به زندگی بانوان در ایران، از ۵۷٫۶ سال به ۷۷٫۸ سال

تصویر ۱۶۸: ... نمودار تغییرات امید به زندگی زنان در ایران و جهان، از سال ۱۹۶۰ تا ۲۰۱۹

1. data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.FE.IN?locations=IR-1W

ب) افزایش نسبت پزشکان متخصص زن از ۱۵ درصد به ۴۰ درصد

The ratio of women specialists to men specialists in the medical universities and health treatment services during the past 3 decades

1985 - 2005		1965 - 1995		1975 - 1995		Title
%	NO	%	NO	%	NO	
30	4210	35	2304	15	147	Female specialists
60	4257	65	4322	85	3485	Male specialists

The growth for women specialists from 1985-1995 has increased by 260% and from 1995-2005 by 51%

تصویر ۱۶۹: ... مقایسه نسبت پزشکان متخصص زن و مرد^۱

پ) افزایش نسبت پزشکان فوق تخصص زن از ۹ درصد به ۳۰ درصد

1985-2005		1965-1995		1975-1995		عنوان
%	NO	%	NO	%	NO	
30	121	19	33	9	10	Female post specialists
70	206	81	318	91	100	Male post specialists

The growth rate of female post specialists from 1965-1995 has increased by 151% and from 1985-2005 by 151%

تصویر ۱۷۰: ... مقایسه نسبت پزشکان فوق تخصص زن و مرد^۲

ت) افزایش نسبت پزشکان متخصص زن در حوزه زنان و زایمان، از ۱۶ درصد به ۹۸ درصد

The ratio of specialists and post specialists for women diseases based on gender desegregation during the past three decades

Woman	Man	Gender	Year
%16	%84	1	1975-1985
%63	%37	1	1985-1995
%98	%2	1	1995-2005

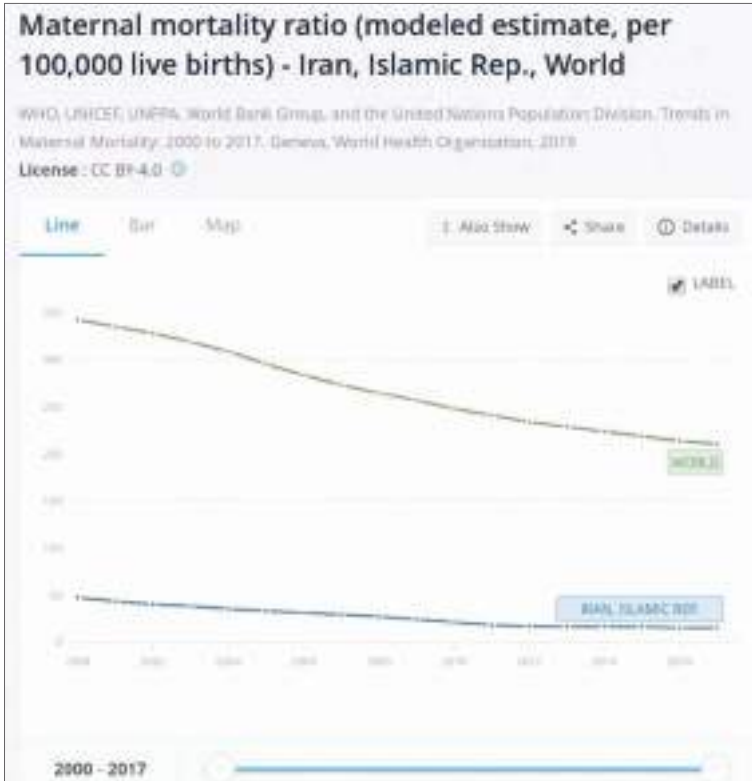
تصویر ۱۷۱: ... مقایسه درصد زنان متخصص در حوزه زنان و زایمان^۳

1. lib.ohchr.org/HRBodies/UPR/Documents/Session7/IR/A_HRC_WG6.7_IRN_1_ANNEXV_E.pdf

2. Ibid.

3. Ibid.

ث) کاهش ۹۰ درصدی مرگ و میر مادران هنگام زایمان

تصویر ۱۷۲:..... نمودار تغییرات مرگ و میر مادران هنگام زایمان، در ایران تا سال ۲۰۱۷

چهارم | عرصه سیاسی و بین الملل

مهم‌ترین شاخص مشارکت سیاسی حق رأی و تصدی مسئولیت‌های سیاسی است که زنان، بعد از انقلاب اسلامی، در هر دو زمینه رشد داشته‌اند. زنان در مشارکت‌های توده‌ای، همه‌پرسی‌ها، تظاهرات و رأی‌گیری‌ها، پایه‌پای

1. <https://data.worldbank.org/indicator/SH.STA.MMRT?locations=IR-1W>

مردان و حتی گسترده‌تر از آنان حضور داشته‌اند و نقش مهمی در آینده کشور ایفای نمایند.

حضور زنان در عرصه‌های سیاسی، از جمله مجلس شورای اسلامی، از دیگر جلوه‌های حضور سیاسی زنان در دوران پس از انقلاب اسلامی است. این در حالی است که زنان در دوران پهلوی، حتی در ساده‌ترین مناصب دولتی نیز گماشته نمی‌شدند.

حقوق قانونی زنان در کشور

در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه، تشکل‌های مختلفی برای احقاق حقوق زنان تشکیل شده‌اند تا ابتدایی‌ترین حقوق زنان به قانون تبدیل شود، مانند قوانین حمایتی از زنان در مقابله با تجاوز و خشونت، خدمت سربازی بانوان و ... این در حالی است که جمهوری اسلامی با توجه به روحیات و ویژگی‌های فردی و شخصیتی بانوان، قوانین را متناسب با موازین اسلام تصویب و اجرا نموده است.

منشور حقوق و مسئولیت‌های زنان مبنای معرفی و تبیین جایگاه زن در جمهوری اسلامی است. این منشور به‌عنوان سند مرجع سیاست‌گذاری در امور فرهنگی - اجتماعی در ابعاد فردی، خانوادگی و اجتماعی تنظیم شده است و همچنین در سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۴۰۴، به موضوع زنان و خانواده توجه شده است.

اصول متعددی از قانون اساسی به تشریح رابطه زنان و قانون‌گذاری پرداخته‌اند. در این اصول، دو مسئله کلی قابل استنباط است:

الف) قانون‌گذاری مختص مردان نیست. براساس اصل ۶۲ قانون اساسی، مجلس شورای اسلامی از نمایندگان ملت، که به‌طور مستقیم و با رأی مردم

انتخاب می‌شوند، تشکیل می‌گردد.^۱ در این اصل، به این که انتخاب‌کنندگان و انتخاب‌شوندگان محدود به طبقه یا جنسیتی خاص هستند اشاره‌ای نشده‌است. به علاوه در اصل دیگری از قانون اساسی، که از تعداد نمایندگان مجلس شورای اسلامی سخن می‌گوید، به این مسئله نیز اشاره نشده‌است که این تعداد باید صرفاً از زنان یا مردان باشند. این موضوع دربارهٔ نمایندگان اقلیت‌های دینی هم صادق است؛ آنان هم مجازند پنج نماینده به مجلس بفرستند و فرقی نمی‌کند که این نمایندگان زن باشند یا مرد.^۲ برپایهٔ قانون اساسی، اعضای شورای نگهبان، که به‌عنوان بخشی از قوهٔ مقننه و به مدت شش سال برگزیده می‌شوند، لزومی ندارد که مرد باشند، بلکه شش نفر فقیه شورای نگهبان باید عادل و آگاه به مقتضیات زمان و مسائل روز و شش نفر حقوق‌دان و متخصص در یکی از رشته‌های حقوقی و نیز مسلمان باشند. پس قانون اساسی نمی‌گوید که در مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان، حتماً مردان و یا حتماً زنان حضور یابند، بلکه بر انتخاب شایستگان و افراد ذی صلاح تأکید می‌ورزد.^۳

ب) زنان منعی برای مشارکت قانون‌گذاری ندارند. هیچ‌یک از اصول قانون اساسی زنان را از مشارکت در قانون‌گذاری منع نکرده‌است، زیرا همهٔ افراد ملت، اعم از زن و مرد، در حمایتِ قانون قرار دارند و از همهٔ حقوق انسانی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی برخوردارند، مشروط به این که موازین اسلام را رعایت کنند.^۴ همچنین عامهٔ مردم، چه زن و چه مرد، اجازه دارند در تعیین سرنوشت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خویش مشارکت کنند.^۵

۱. قانون اساسی، اصل ۶۲.

۲. همان، اصل ۶۴.

۳. همان، اصل ۹۱.

۴. همان، اصل ۲۰.

۵. همان، اصل ۳، بند ۸.

پنجم | عرصه فرهنگ و هنر

هنر زنان در دوران پهلوی، بیشتر در مضامین جنسی و غیراخلاقی تعریف می‌شد. جشن هنر شیراز نمونه‌ای آشکار از فساد اخلاقی بی‌حد و حصر در عرصه هنر و فرهنگ برای زنان است. با ظهور انقلاب اسلامی، هنرمندی زنان نیز دچار تغییر شد و زنان، با رعایت پوشش و موازین اسلامی، در تمام زمینه‌های هنر حضوری فعال پیدا کرده‌اند.

نیویورک تایمز در گزارشی با عنوان «رمان‌نویسان زن ایرانی، ستارگان ایران»، به پیشرفت خیره‌کننده زنان نویسنده در ایران پس از انقلاب اسلامی می‌پردازد و می‌نویسد:

«تعداد [زنان نویسنده در ایران، در طول دهه گذشته ۱۳ برابر شده است و تقریباً برابر با تعداد امروز مردان است. [...] در حالی که میانگین رمان ایرانی در نسخه‌های چاپی، [در] ۵,۰۰۰ نسخه چاپ می‌شوند، برخی از کتاب‌های زنان، چاپش به بیش از ۱۰۰,۰۰۰ نسخه رسیده است. [...] انقلاب اسلامی سال ۱۹۷۹، نقطه عطفی برای زنان ایرانی در تمام طیف‌ها بوده است.»^۱

تصویر ۱۷۳: .. گزارش نیویورک تایمز با عنوان «رمان‌نویسان زن ایرانی، ستارگان ایران» درباره نقش پررنگ زنان ایرانی در عرصه فرهنگ

1. nytimes.com/2005/06/29/books/women-writing-novels-emerge-as-stars-in-iran.html

۳) کرامت زن در غرب

برای بررسی کرامت زن در غرب، در این پژوهش به صورت مختصر چند شاخصه حائز اهمیت را بررسی می‌کنیم: خودکشی، وضعیت زنان سرپرست خانوار و خشونت جنسی.

اول ارشد سریع‌تر میزان خودکشی در زنان، نسبت به مردان

در میان سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۶، با وجود این‌که آمار خودکشی در مردان نیز با میزان ۲۱ درصد در حال افزایش بود، افزایش این آمار برای بانوان نزدیک به ۵۰ درصد بود. آمار خودکشی در غرب و افزایش چندبرابری درصد خودکشی زنان، در مقایسه با مردان، نشان‌دهنده افزایش زن‌ستیزی در غرب است.

تصویر ۱۷۴: ... رشد سریع‌تر میزان خودکشی در زنان، نسبت به مردان، در آمریکا^۱

دوم | گزارش سازمان ملل متحد دربارهٔ زنان سرپرست خانوار

در آمریکا، ۴۷ درصد از زنان و نزدیک به ۳۰ درصد از افراد بالای ۶۰ سال سرپرست خانوار هستند. بحران خانواده دامن‌گیر اروپای غربی نیز شده است، به حدی که در کشوری مثل فرانسه، حدود ۴۹ درصد و در لوکزامبورگ، حدود ۵۹ درصد بانوان سرپرست خانوار هستند.

1. [npr.org/sections/health-shots/2018/06/14/619338703/u-s-suicides-rates-are-rising-faster-among-women-than-men](https://www.npr.org/sections/health-shots/2018/06/14/619338703/u-s-suicides-rates-are-rising-faster-among-women-than-men)

طبق این آمار، در ایران، فقط حدود ۱۲ درصد از بانوان سرپرست خانوار هستند.

Country	Total age female heads of households as a percentage of population	Household size		Household size with female as other persons		Household size with female as head of household	
		Household size	Household size with female as other persons	Household size with female as head of household	Household size with female as head of household		
Canada	0.2	2.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2
France	0.2	2.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2
Germany	0.2	2.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2
Italy	0.2	2.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2
Japan	0.2	2.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2
Spain	0.2	2.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2
United States of America	0.2	2.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2

الف) درصد زنان سرپرست خانوار در کشورهای آمریکای شمالی

Country	Total age female heads of households as a percentage of population	Household size	Household size with female as other persons	Household size with female as head of household
Australia	0.2	2.2	1.2	1.2
Belgium	0.2	2.2	1.2	1.2
Canada	0.2	2.2	1.2	1.2
Denmark	0.2	2.2	1.2	1.2
Finland	0.2	2.2	1.2	1.2
France	0.2	2.2	1.2	1.2
Germany	0.2	2.2	1.2	1.2
Italy	0.2	2.2	1.2	1.2
Japan	0.2	2.2	1.2	1.2
Spain	0.2	2.2	1.2	1.2
United States of America	0.2	2.2	1.2	1.2

ب) درصد زنان سرپرست خانوار در کشورهای اروپای غربی

Country	Total age female heads of households as a percentage of population	Household size	Household size with female as other persons	Household size with female as head of household
United Kingdom	0.2	2.2	1.2	1.2

ج) درصد زنان سرپرست خانوار در جمهوری اسلامی ایران

تمویر ۱۷۵: گزارش سازمان ملل متحد درباره وضعیت خانوارها، در سال ۲۰۱۷

سوم | خشونت جنسی علیه زنان

در آمار منتشرشده توسط مرکز ملی خشونت جنسی در آمریکا^۱، اطلاعات صفحه بعد بیان شده است:

1. un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/household_size_and_composition_around_the_world_2017_data_booklet.pdf
2. National Sexual Violence Resource Center

الف) تجربه در معرض تجاوز قرار گرفتن تقریباً ۱ زن از هر ۵ زن در آمریکا

Table 3.1
Lifetime and 12-Month Prevalence of Sexual Violence Victimization — U.S. Women, NISVS 2010-2012 Average Annual Estimates

	Lifetime			12 Month		
	Prevalent %	95% CI	Estimated Number of Women*	Prevalent %	95% CI	Estimated Number of Women*
Contact sexual violence†	26.1	(23.1, 29.2)	41,790,000	8.3	(7.6, 9.0)	4,090,000
Rape	19.1	(16.1, 22.0)	31,900,000	5.2	(4.6, 5.8)	2,470,000
Completed or attempted penetration	16.4	(13.5, 19.3)	25,400,000	5.7	(5.1, 6.3)	2,700,000
Completed or attempted oral copulation	9.3	(8.4, 10.1)	14,800,000	2.7	(2.4, 3.0)	1,280,000
Made to penetrate	6.6	(5.4, 7.8)	10,000,000	—	—	—
Sexual coercion	13.1	(11.3, 15.0)	20,400,000	3.9	(3.3, 4.5)	1,840,000
Unwanted sexual contact	27.1	(24.5, 29.6)	42,300,000	2.1	(1.8, 2.4)	1,000,000
Has contact associated sexual experiences	17.1	(15.1, 19.0)	26,700,000	5.2	(4.5, 5.9)	2,500,000

Abbreviations: CI = confidence interval; †Contact sexual violence includes rape, being made to penetrate, penetration, oral copulation, and completed or attempted sexual violence. *Number of U.S. women thousand. — Estimate is not reported due to confidence interval exceeding 95% or cell size < 10.

تصویر ۱۷۶: ... جدول آماری خشونت علیه زنان در آمریکا^۱

براساس این آمار، از هر ۴ دختر، یک دختر و از هر ۶ پسر، یک پسر، پیش از ۱۸ سالگی، در معرض سوءاستفاده جنسی قرار می‌گیرند.^۲

ب) سوءاستفاده جنسی کودکان توسط اعضای خانواده

Table 6. Victim-offender relationship in sexual assault

Victim age	Total	Offenders		
		Family member	Acquaintance	Stranger
All victims	100.0%	26.7%	59.6%	13.6%
Juveniles	100.0%	34.2%	58.7%	7.0%
0 to 5	100.0	48.6	48.3	3.1
6 to 11	100.0	42.4	52.9	4.7
12 to 17	100.0	24.3	68.0	9.0
Adults	100.0%	11.5%	51.1%	27.3%
18 to 24	100.0	9.8	68.5	23.7
Above 24	100.0	12.8	57.1	30.1

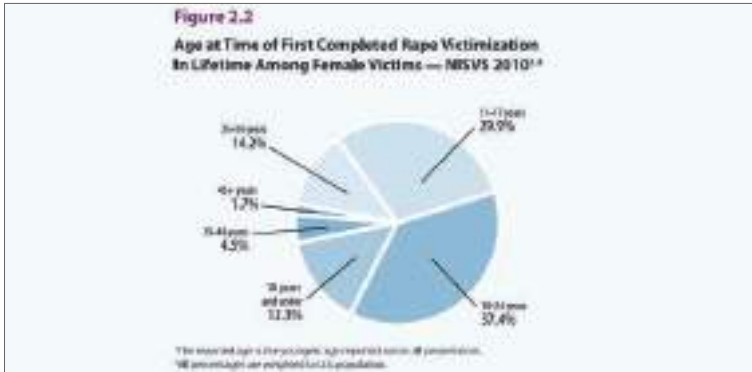
تصویر ۱۷۷: ... گزارش ارتباط بین متعرضان و قربانیان جنسی^۳

1. cdc.gov/violenceprevention/pdf/NISVS-StateReportBook.pdf

2. Finkelhor, D., Hotaling, G., Lewis, I. A., & Smith, C. (1990). "Sexual abuse in a national survey of adult men and women: Prevalence, characteristics and risk factors." *Child Abuse & Neglect* 14, 19-28. doi:10.1016/0145-2134(90)90077-7.

۳. دپارتمان قضایی دولت آمریکا (Bureau of Justice Statistics)، پیوند وبگاه:

پ) صورت‌گرفتن ۲۹٫۹ درصد از تجاوزات جنسی بین سنین ۱۱ تا ۱۷ سالگی

تصویر ۱۷۸: سن قربانیان در هنگام اولین تجاوز^۱

۸۰ درصد از تجاوزهای صورت‌گرفته توسط کسانی بوده‌است که قربانیان آن‌ها را می‌شناخته‌اند.^۲

۸۰ درصد تجاوزهای صورت‌گرفته در محل کار قربانی صورت‌گرفته‌است.^۳ از هر ۵ دانشجوی زن، یک نفر در طول دوران تحصیل خود، در معرض تعرض جنسی قرار گرفته‌است.^۴

بیش از ۹۰ درصد از قربانیان تعرض جنسی در دانشگاه، این مسئله را گزارش نمی‌کنند.^۵

bjs.gov/content/pub/pdf/saycrlr.pdf

1. cdc.gov/ViolencePrevention/pdf/NISVS_Report2010-a.pdf

2. Miller, T.R., Cohen, M.A., & Wiersema, B. (1996). *Victim costs and consequences: A new look* (NCJ 155282). (Retrieved from the U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles/victcost.pdf>.)

3. Duhart, D.T. (2001). *Violence in the workplace, 1993-99*. (Retrieved from the U.S. Department of Justice, Bureau of Justice Statistics: <http://www.bjs.gov/content/pub/pdf/vw99.pdf>.)

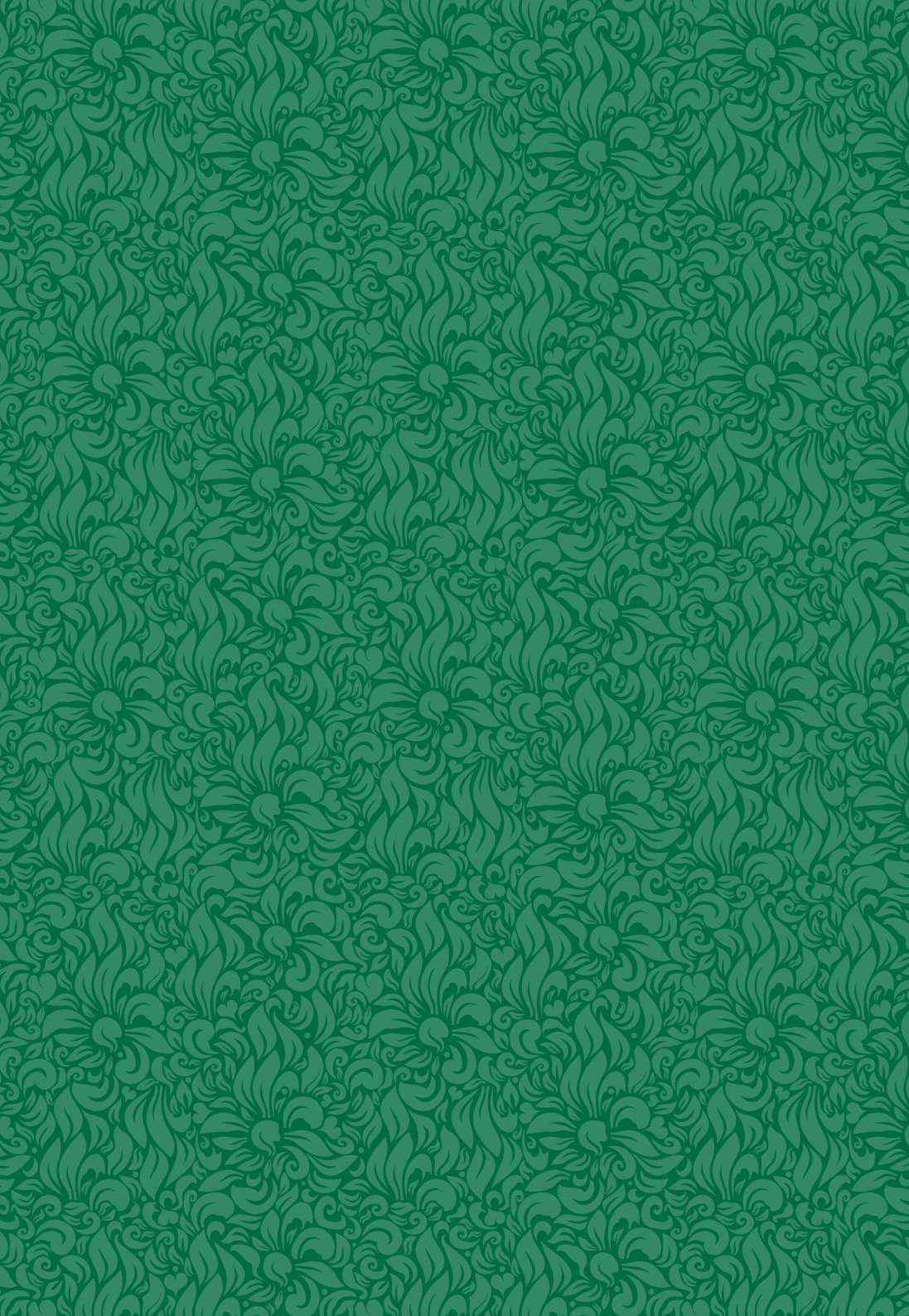
4. Krebs, C.P., Lindquist, C., Warner, T., Fisher, B., & Martin, S. (2007). *The campus sexual assault (CSA) study: Final report*. (Retrieved from the National Criminal Justice Reference Service: <http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/221153.pdf>.)

5. Fisher, B., Cullen, F., & Turner, M. (2000). *The sexual victimization of college women* (NCJ 182369). (Retrieved from the National Criminal Justice Reference Service: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/182369.pdf>.)

فصل نهم

عزت و اقتدار

۱) اقتدار امنیتی

تروریسم

تروریسم اصطلاحاً به معنی «استفاده غیرقانونی از خشونت و ارباب، به‌ویژه علیه غیرنظامیان، در راستای اهداف سیاسی» است. بر اساس تعریف پایگاه جهانی تروریسم^۱، «اعمال خشونت‌آمیز از سوی بازیگران غیردولتی، علیه مردم غیرنظامی، به‌منظور ایجاد ترس، به‌منظور دستیابی به اهداف سیاسی» تروریسم نام دارد. قتل‌هایی که توسط بازیگران غیردولتی علیه غیرنظامیان انجام می‌شود، که ماهیت ایدئولوژیک ندارند، یعنی انگیزه آن‌ها اهداف سیاسی، اقتصادی یا اجتماعی خاصی نیست، به‌عنوان قتل طبقه‌بندی می‌شوند، نه تروریسم^۲.

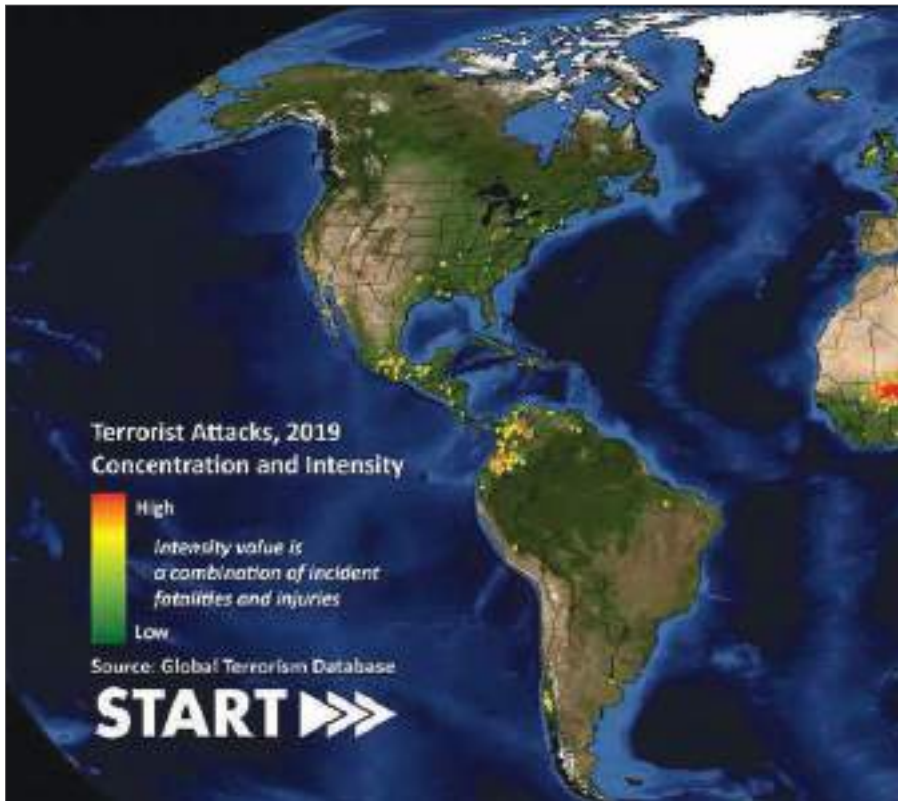
از مهم‌ترین و بارزترین شاخص‌های امنیتی یک کشور موفقیت در خنثی‌سازی عملیات تروریستی است.

1. GTD

2. ourworldindata.org/terrorism#what-is-terrorism

تصویر ۱۷۹: نقشه پراکندگی حملات تروریستی صورت گرفته در جهان، در سال ۲۰۱۹

عملیات های تروریستی در کشورهای مختلف

تصویر ۱۸۰: .. نقشه پراکندگی حملات تروریستی در ترکیه^۱

1. worlddata.info /asia /turkey /terrorism.php

تصویر ۱۸۲: نقشہ پراکندگی حملات تروریستی در پاکستان^۱

1. worlddata.info /asia /pakistan /terrorism.php

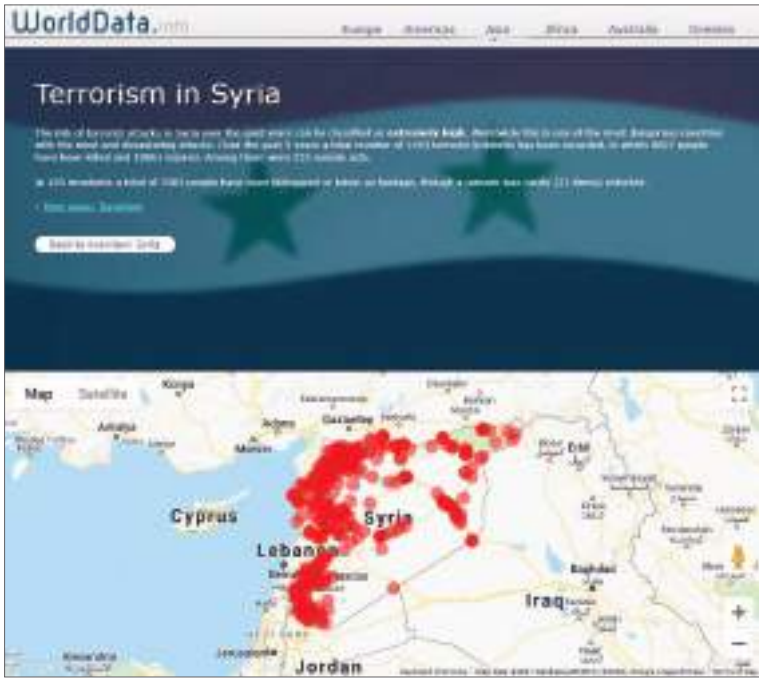
تصویر ۱۸۳: .. نقشه پراکندهی حملات تروریستی در افغانستان^۱

1. worlddata.info /asia /afghanistan /terrorism .php

تصویر ۱۸۴: .. نقشهٔ پراکندگی حملات تروریستی در عربستان سعودی^۱

1. worlddata.info/asia/saudi-arabia/terrorism.php

تصویر ۱۸۵: نقشه پراکندهی حملات تروریستی در سوریه^۱

1. worlddata.info /asia /syria /terrorism .php

تصویر ۱۸۶: نقشه پراکنده‌گی حملات تروریستی در لبنان^۱

1. worlddata.info /asia /lebanon /terrorism .php

تصویر ۱۸۷: نقشه پراکندهی حملات تروریستی در فرانسه^۱

1. worlddata.info/europe/france/terrorism.php

تصویر ۱۸۸: نقشه پراکنده حملات تروریستی در آلمان^۱

1. worlddata.info /europe /germany /terrorism.php

تصویر ۱۸۹: .. نقشهٔ پراکنده‌ی حملات تروریستی در بریتانیا (انگلستان، ایرلند و ...)^۱

1. worlddata.info/europe/united-kingdom/terrorism.php

تصویر ۱۹۰: ... نقشهٔ پراکندگی حملات تروریستی در آمریکا^۱

تعداد حملات تروریستی در جمهوری اسلامی ایران، از تمام کشورهای ذکرشده کمتر بوده و به‌رغم قرار داشتن در ناامن‌ترین نقطهٔ جهان، در فهرست امن‌ترین کشورها قرار گرفته‌است.

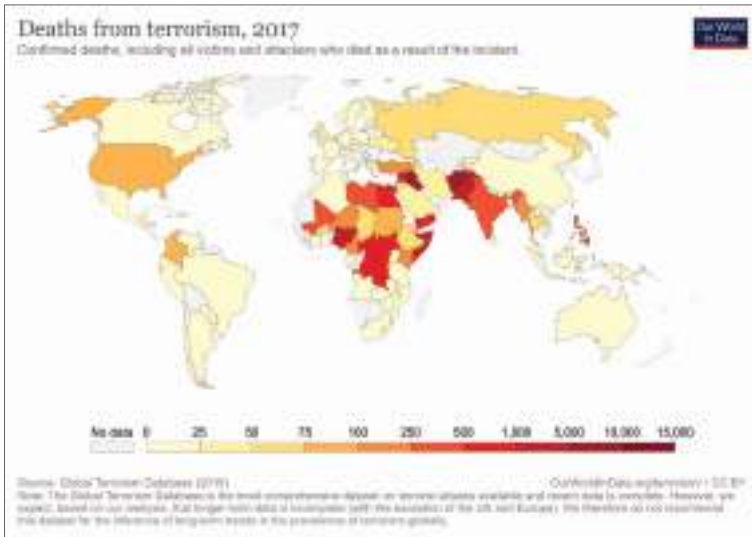
1. worlddata.info /america /usa /terrorism.php

تصویر ۱۹۱: ... نقشه پراکنده‌ی حملات تروریستی در ایران^۱

در تصویر بعد تلفات ناشی از حملات تروریستی در جهان نشان داده شده است. طبق این نمودارها، که بر اساس گزارش پایگاه داده تروریسم جهانی ترسیم شده‌اند، ایران جزو امن‌ترین کشورها از نظر تعداد و همچنین تلفات ناشی از حملات تروریستی است.

1. worlddata.info /asia /iran /terrorism .php

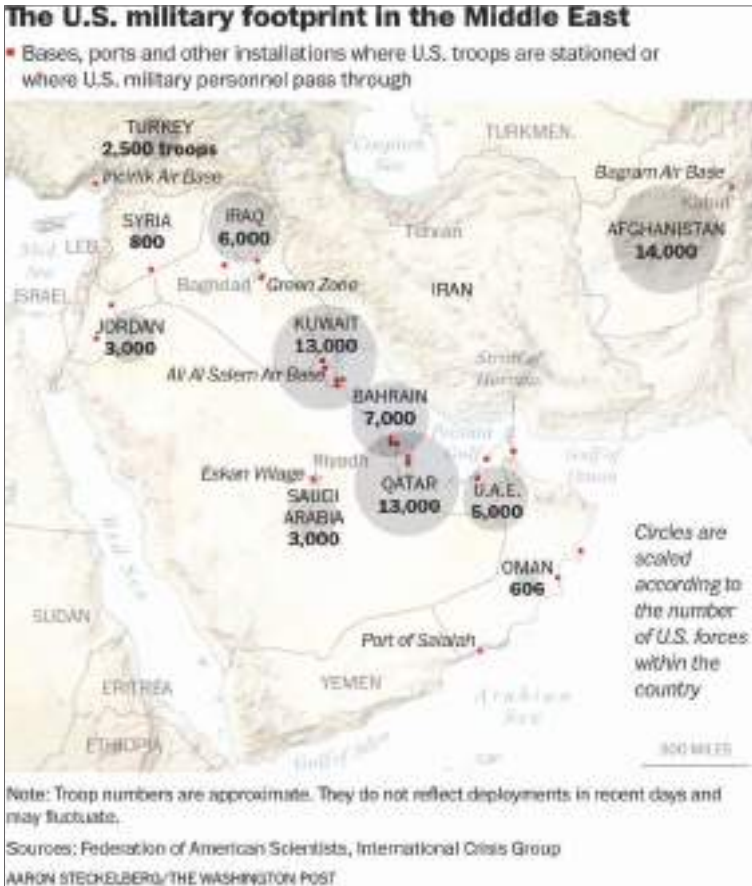
تصویر ۱۹۲: ... میزان تلفات ناشی از حملات تروریستی در سال ۲۰۱۷

پایگاه‌های نظامی آمریکا در اطراف مرزهای ایران

تعداد بالای پایگاه‌های نظامی آمریکا در اطراف مرزهای ایران، تهدید دیگری برای امنیت ایران به‌شمار می‌رود که با هوشیاری نیروهای مسلح کشورمان، این پایگاه‌های تروریستی تاکنون نتوانسته‌اند چالشی جدی برای امنیت ایران اسلامی ایجاد کنند.

در تصویر صفحه بعد تعداد پایگاه‌های نظامی آمریکا در اطراف ایران و در تصویر بعد از آن، تعداد نیروهای نظامی آمریکایی مستقر در اطراف ایران نشان داده شده است.

1. ourworldindata.org/grapher/fatalities-from-terrorism?tab=map

تصویر ۱۹۴: تعداد نیروهای نظامی آمریکایی مستقر در اطراف ایران، تا سال ۲۰۲۰

۲) اقتدار نظامی

اول وضعیت نظامی ایران در دوره پهلوی

بررسی پرونده ارتش ایران در دوره پهلوی، از ابعاد مختلف ضرورت دارد؛ ارتشی

1. studies.aljazeera.net/en/reports/seven-ironies-reconstructing-new-security-paradigm-gulf

که درباره آن از تعبیراتی همچون «ژاندارم منطقه» و «بزرگ‌ترین قدرت نظامی خاورمیانه» استفاده می‌شد، زوایای پنهان و غمناکی دارد که هر خواننده حق‌پذیری را به تأسّف وامی‌دارد.

یکی از ضعف‌های اصلی حکومت پهلوی در عرصه نظامی، وابستگی کامل به بیگانگان و عدم خودکفایی بود و متأسفانه این رویه تا پایان حیات این حکومت، در کشور ادامه داشت.

الف) ارتش و مخارج نظامی پهلوی

بودجه دفاعی سالانه ایران در فاصله سال‌های ۱۳۰۴ تا ۱۳۲۰، به بیش از ۵ برابر افزایش یافت.^۱ تا پایان حکومت رضاشاه، بودجه پیش‌بینی‌شده برای وزارت جنگ، بیش از یک‌سوم بودجه کل کشور بود و سالانه به‌طور متوسط، ۳۳ درصد بودجه و درآمد دولت به وزارت جنگ اختصاص می‌یافت.^۲

محمدرضا پهلوی بودجه جاری ارتش را از ۱۵۵ میلیون دلار در سال ۴۲، به ۴۸۰ میلیون دلار در سال ۵۲ و بعد از افزایش شدید قیمت نفت پس از این سال، در نهایت بودجه ارتش را در سال ۱۳۵۶، به ۸٫۱ میلیارد دلار رساند.^۳ این رقم، حدود یک‌سوم از درآمد حاصل از فروش نفت کشور را به خود اختصاص می‌داد.^۴ هزینه خرید تسلیحات نظامی نیز رقم زیادی را به خود اختصاص می‌داد. در حالی که خرید تسلیحات نظامی به دستور شاه، در دهه ۴۰، در حدود

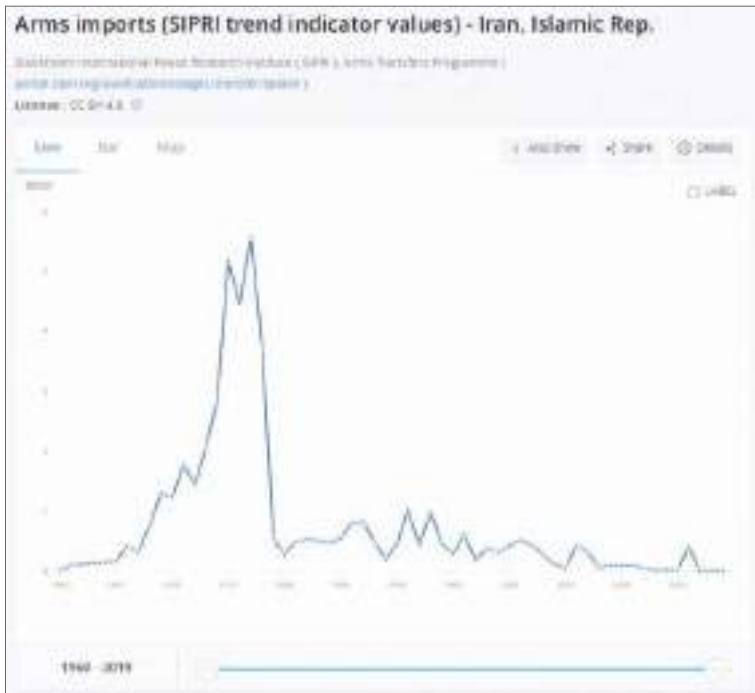
۱. بیرواند آبراهامیان، *ایران بین دو انقلاب*، ترجمه احمد گل محمدی و محمدابراهیم فتاحی (چاپ شانزدهم: تهران، نشر نی، ۱۳۸۹)، ص ۱۶۹.

۲. آرتور میلیسیو، *مأموریت آمریکایی‌ها در ایران*، ترجمه حسین ابوترابیان (تهران، انتشارات پیام، ۱۳۵۶)، ص ۱۵۹.

3. data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?locations=IR&name_desc=false

۴. گفتنی است که در دوران پهلوی، درآمد کشور تا حد بسیار زیادی وابسته و منحصر به فروش نفت شده بود. به‌عنوان مثال، در سال ۱۳۵۵ ش (۱۹۷۶ م)، فروش نفت ۹۳ درصد از کل صادرات را به خود اختصاص می‌داد. (پیوند وبگاه: oec.world/en/visualize/tree_map/site/export/irn/all/show) (۱۹۷۶)

۲٫۵ میلیارد دلار بود، این رقم در سال‌های ۱۳۵۰ تا ۱۳۵۷، به حدود ۲۷ میلیارد دلار رسیده بود.^۱

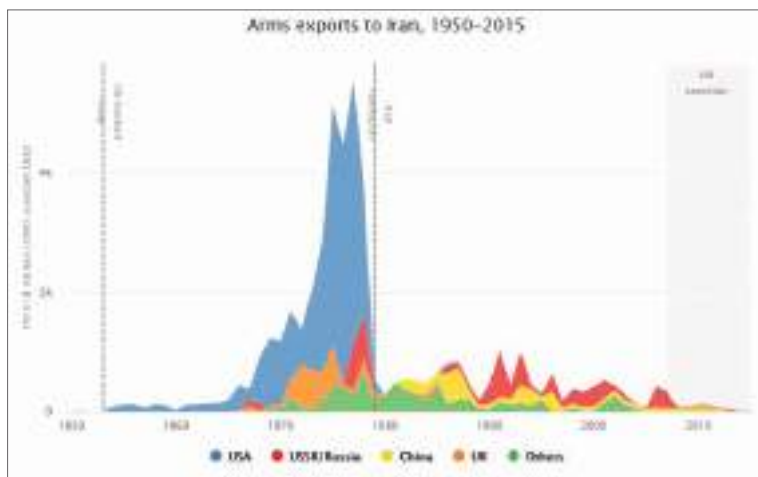

تصویر ۱۹۵: ... میزان واردات تسلیحات نظامی ایران از سال ۱۹۶۰ تا ۲۰۱۹^۲

۱. این رقم در سال‌های پایانی حکومت پهلوی، هر سال رو به افزایش بود، تا آنجا که در سال ۱۹۷۷، مجموع خرید نظامی ایران به حدود ۵٫۵ میلیارد دلار رسیده بود و از این بازار پُرسود، ۴٫۴ میلیارد دلار سهم آمریکا بود، پیوند وبگاه: pri.org/stories/2016-06-01/where-did-iran-get-its-military-arms-over-last-70-years

۲. سهم کلی آمریکا از این بازار، حدود ۱۹ میلیارد دلار بود.

3. data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.MPRT.KD?locations=IR

تصویر ۱۹۶: .. میزان واردات تسلیحات نظامی ایران به تفکیک کشورهای صادر کننده، در طی سال‌های پیش و پس از انقلاب^۱

بخش زیادی از این خریده‌ها نیز اشتباه بود! تأخیرها، افزایش قیمت و غیرمؤثر بودن بسیاری از جنگ‌افزارها باعث شد بودجه نفت عملاً مکانی برای درآمدزایی کشورهای خارجی و انتقال ابزارآلات جنگی گران قیمت و بعضاً غیرکاربردی آن‌ها به ایران باشد. مثلاً یکی از فجیع‌ترین قراردادهای نظامی پهلوی خرید تانک از انگلیس است. قراردادی که شاه بین سال‌های ۱۳۵۰ تا ۱۳۵۵، برای خرید ۱،۵۰۰ فروند تانک، با انگلیس منعقد کرد؛ تانکی که مناسب آب‌وهوا و طبیعت انگلیس بود و حتی رئیس ستاد مشترک، فریدون جم نیز از خرید آن‌ها ناراضی بود. این قرارداد بزرگ البته خالی از رشوه‌خواری نیز نبود؛ در انگلیس، برخی از افراد طرف قرارداد محاکمه شدند، اما در ایران، خبری از برخورد قضایی نبود. نکته عجیب دیگر این بود که چرا ارتش شاهنشاهی به جای نمونه‌های بهتر آلمانی و آمریکایی، این محصول انگلیسی را انتخاب کرد؟ تانک‌هایی با موتورهای سنگین، استهلاک قطعات بالا و هزینه بیشتر، که

1. sipri.org/databases/armstransfers

در جنگ با عراق نیز کارایی چندانی نداشتند. انگلیس نیز در تحویل سفارش بدقولی کرد و تا آغاز انقلاب اسلامی، تنها ۱۸۰ دستگاه را تحویل داد، در حالی که ارتش پهلوی ۶۵۰ میلیون پوند قیمت این تانک‌ها را پیش‌تر پرداخت کرده بود و این پول همچنان جزو طلب‌های ایران از انگلیس است.

یکی دیگر از جنبه‌های اشتباهی سیری‌ناپذیر پهلوی در خرید تسلیحات نظامی، خرید تسلیحات دریایی بود. ناوشکن آمریکایی هاورکرافت قیمتی در حدود ۱۲۰ میلیون دلار داشت. رشد شدید درآمد نفتی چنان ولع شاه را در خرج سرمایه ملی افزایش داده بود که یک‌تنه توانست طی ۲ سال، قیمت این ناو را به ۳۳۹ میلیون دلار، یعنی حدود ۳ برابر، برساند.

خریدهای نیروی هوایی نیز به حدی افراطی شده بود که تیمسار خاتمی، رئیس وقت هوانیروز، علناً اعلام کرد نیروی هوایی قدرت جذب این همه هواپیما را ندارد. درنهایت نیز آمریکایی‌ها در آستانه انقلاب اسلامی از تحویل بخشی از سفارش ایران خودداری کردند.

رژیم پهلوی، به صورت پنهانی و به دور از اطلاع مردم ایران، با رژیم غاصب صهیونیستی نیز روابط نظامی داشت. در سال ۱۳۵۶، تیمسار طوفانیان، معاون وزیر جنگ ایران، به اسرائیل سفر کرد و با موشه دایان، وزیر جنگ رژیم صهیونیستی، در مورد پروژه‌ای به اسم «شکوفه»، برای انتقال خط مونتاژ موشک به ایران مذاکره کرد. محمدرضا شاه حاضر بود ۲۸۰ میلیون دلار برای این پروژه هزینه کند. قرار بود تیمی از مهندسان ایرانی، با کمک اسرائیلی‌ها، خط مونتاژ موشک و یک منطقه آزمایش موشک ایجاد کنند. در پس‌همه این قصه‌ها، واقعیت اما چیز دیگری بود و اسرائیلی‌ها در تمام این مدت، در حال فریب ایرانی‌ها بودند. این کلاهبرداری بزرگ ۳ دهه بعد در روزنامه‌ای اسرائیلی و در مقاله‌ای به نام «جنگ پنهان اسرائیل در ایران» فاش شد. متن مقاله نشان

می‌داد چیزی که به ایران غالب کرده بودند یک فناوری از رده خارج بود، در حالی که ۱ میلیارد دلار ثروت ایران به جیب رژیم غاصب صهیونیستی می‌رفت. با وجود این کارنامه، رژیم پهلوی تصور می‌کرد ژاندارم منطقه است!

نکته تأسف بار و عجیب دیگر در این خریدها این بود که شاه ایران، به ازای هریک از این خریدها، مخفیانه و از طریق مأمور خرید خود (ارتشبد طوفانیان) برای خود پورسانت برمی‌داشت و کمپانی‌های تولیدکننده سلاح نیز ابایی از پرداخت این سهم دلالی نداشتند. با این حساب، طبیعی بود که کمپانی‌هایی شانس بیشتری برای تأیید داشته باشند که درصد بیشتری را برای شاه اختصاص دهند، فارغ از این که سلاح تولیدی آن‌ها چه کیفیتی داشته باشد و یا چقدر گران‌تر از حد معمول باشد. ارتشبد فردوست درباره این رشوه‌ها می‌گوید: «مسلم است که فروشندگان سلاح به طوفانیان حق و حساب می‌دادند؛ این یکی از اصول متداول جهانی در معاملات تسلیحاتی است. در معاملات بزرگ، تا ۲ درصد و در ارقام کوچک، تا ۵ درصد پرداخت می‌شود که فروشندگان، بدون سؤال، به حساب مسئول خرید می‌ریزند. البته طوفانیان به نحوی عمل نمی‌کرد که محمدرضا حساسیت پیدا کند و ارقام دقیق پورسانت را به محمدرضا می‌گفت و او مقداری را به خودش می‌داد و در مورد بقیه مبلغ دستور می‌داد که به کدام اشخاص و به چه مبلغی پرداخت شود.»^۱

تهیه لیست خرید و گران‌فروشی تسلیحات توسط آمریکا!

از مسائل تعجب‌برانگیز خریدهای تسلیحاتی شاه از آمریکا این است که تا سال ۱۹۷۲، این خریدار نبوده که سفارش می‌داده و نوع خرید را تعیین می‌کرده؛ بلکه فروشنده، با این استدلال که «پاپا بهتر می‌داند»، فهرست سلاح‌هایی را که باید خریداری شوند مشخص می‌کرده است. این روند در تفاهم‌نامه‌های ۱۹۶۲

۱. حسین فردوست، ظهور و سقوط پهلوی، ج ۱، ص ۲۱۹-۲۲۰.

و ۱۹۶۴ با ایالات متحده، به‌وضوح نمایان بود. در سند محرمانه‌ای که پس از انقلاب از لانه جاسوسی آمریکا به‌دست آمده بود، نوشته شده بود: «در این یادداشت‌ها، ایالات متحده به‌طور ضمنی، انحصار تدارک و کنترل میزان تأسیسات نظامی و مخارج نظامی ایران را به‌دست آورده است.»^۱

فارغ از تمام مسائل ذکرشده، باید توجه داشت که آمریکایی‌ها تسلیحات را به قیمتی چندین برابر قیمت واقعی به شاه می‌فروختند و از انحصار و دخالتی که در خرید اسلحه در ایران داشتند نیز برای این کار استفاده بسیار می‌بردند. اسناد سفارت آمریکا در تهران، به‌خوبی گویای این امر است؛ مثلاً در سال ۱۳۴۵، در حالی که قیمت یک میگ حدود ۶۰۰،۰۰۰ دلار بوده است و شوروی حاضر بود با تسهیلاتی ارزان‌تر میگ را در اختیار ایران قرار دهد، آمریکا هر هواپیمای اف-۴ مدل سی را بین ۳ تا ۳،۵ میلیون دلار به ایران می‌فروشد و درنهایت ایران نیز، به‌دلیل نفوذ آمریکا، به این خرید تن می‌دهد. در اسناد لانه جاسوسی، در این باره آمده است: «او [=شاه]، با کنایه، ارزش یک میگ را با قیمتی حدود ۶۰۰،۰۰۰ دلار با آنچه برای یک اف-۴ سی شنیده بود، یعنی بین ۳ تا ۳،۵ میلیون دلار، مقایسه کرد.»^۲

نکته بسیار عجیب‌تر این است که همین تجهیزات نیز، برای حمله به دیگر کشورها، مجدداً در اختیار آمریکا قرار می‌گرفت و ایران برای تأمین نیاز خود، هواپیما اجاره می‌کرد. اسدالله علم در یادداشت روز دوشنبه، ۲۷ فروردین ۱۳۵۲، مطلب عجیبی می‌نویسد: «[شاهنشاه] فرمودند: سفیر آمریکا را بخواه و بگو ما ۳۵ هواپیمای اف-۵ به شما دادیم که به ویتنام فرستادید. در عوض شما ۱۶ فانتوم اف-۴ به ما قرض دادید که اجاره کرده‌ایم و

۱. مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، اسناد لانه جاسوسی (کتاب اول)، ص ۳۴۱.

۲. مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، اسناد لانه جاسوسی، کتاب اول، ص ۳۴۴.

۶۴ فانتوم هم که خودمان داریم. اما درست معادل ۱۶ فانتوم، که اجاره کرده‌ایم، ۱۶ فانتوم ما به علت نداشتن وسایل یدکی grounded [= زمین گیر] هست. با این کمکی که شوروی به عراق می‌کند، وضع ما چه می‌شود؟^۱

ب) حضور و نقش بیگانگان در ارتش

یکی از نقاط ضعف و اشکالات بزرگ ارتش پهلوی حضور مستشاران خارجی و وابستگی شدید ارتش به آن‌ها بود، حضوری که با اختیارات و امتیازات قضایی عجیب و ضد عزت ایرانیان همراه بود.^۲

سولیوان، آخرین سفیر آمریکا در ایران، در کتاب *خاطرات* دو سفیر گفته است:

«تفاوت میسیون نظامی آمریکا در ایران با هیئت‌های نظامی در سایر کشورهای جهان این بود که پرسنل نظامی آمریکا در ایران، جزء نیروهای مسلح ایران به‌شمار می‌آمدند. [...] مستشاران و کارکنان آمریکایی نیروهای مسلح ایران حقوق‌بگیر دولت ایران بودند؛ حقوق و مزایا، هزینه‌ی ایاب‌و‌ذهاب و مخارج تحصیل فرزندان آن‌ها از طرف دولت ایران تأمین می‌شد و علائمی که روی یونیفورم آن‌ها دوخته می‌شد، آن‌ها را عضو خانواده‌ی نیروهای مسلح ایران به‌شمار می‌آورد.»^۳

تا اواسط سال ۱۳۵۴، حدود ۳۵٫۰۰۰ خارجی فقط در تهران زندگی می‌کردند که بیشتر آن‌ها تکنیسین، مدیر، مشاور یا نمایندگان شرکت‌های خارجی بودند و از این جمع، عده‌ی زیادی زیرمجموعه‌ی ارتش بودند. [...] تکنیسین‌های آمریکایی تا ۱۲٫۵۰۰ دلار در ماه [حقوق] می‌گرفتند. در سال ۱۳۵۴، حدود ۲۰٫۰۰۰ مستشار نظامی آمریکایی در ایران بودند.^۴

۱. امیراسدالله علم، *یادداشت‌های علم*، ج ۳، ص ۱۶.

۲. ازجمله قانون کاپیتولاسیون و حق مصونیت قضایی سربازان خارجی، که معمولاً برای کشور فاتح در جنگ و نسبت به کشور مغلوب وضع می‌شد.

۳. ویلیام سولیوان و آنتونی پارسونز، *خاطرات دو سفیر*، ص ۷۴.

۴. رابرت گراهام، *ایران؛ سراب قدرت*، ص ۱۰۷ و ۱۰۸.

ایران مجری سیاست‌های غرب در منطقه و ایران

محمد رضا شاه در دیدار با گنت الکساندر دومارانش، رئیس سازمان جاسوسی فرانسه در ۱۹۷۸، ادعا کرده بود: «من بهترین وسیله دفاع از غرب در این قسمت دنیا هستم.»^۱

ژنرال هایزر، معاون نیروهای نظامی ناتو، نیز در این باره نوشته است: «برای منافع غرب، حضور نیروهای نظامی ایران در منطقه خلیج فارس بسیار حیاتی بود.»^۲

علی‌رغم این‌که شاه دوست داشت با صرف هزینه زیاد و خرید اسلحه به قیمت‌های خیلی گران، خود را فردی قدرتمند نشان دهد، درحقیقت او باید حافظ منافع غرب در منطقه می‌بود. شاه حتی در مواجهه با مردم کشور خود نیز تابع دستورات بیگانگان بود و علاوه بر این‌که آمریکا و انگلیس برای ایران نخست‌وزیر انتخاب می‌کردند، نحوه رفتار شاه با مردم نیز با هماهنگی و حمایت آن‌ها تعیین می‌شد.

رابرت شولزینگر درباره اعلام حکومت نظامی در ۱۶ شهریور ۱۳۵۷ نوشته است:

«در روز هفتم سپتامبر (۱۶ شهریور)، شاه به توصیه برژینسکی، حکومت نظامی اعلام کرد.»^۳

پ عملکرد و کارآیی ارتش پهلوی

با بررسی اجمالی اوضاع ایران در دوره رضاشاه و در میانه سال‌های ۱۳۰۴ تا ۱۳۲۰، به نظر می‌رسد که کشور در این دوره، با تهدید خارجی جدی‌ای مواجه نبوده است. در این فاصله، ارتش رضاشاه عملاً به یک نیروی انتظامی

۱. الکساندر دومارانش، جنگ جهانی چهارم، ص ۲۵۹.

۲. رابرت هایزر، مأموریت مخفی در تهران، ص ۴۶.

۳. رابرت شولزینگر، دیپلماسی آمریکا در قرن بیستم، ص ۵۷۷.

درون مرزی برای اجرای سیاست‌های دربار تبدیل شده بود. ارتش در این مدت، به مثابه اسکورت شاه و همچنین ابزار حکومت برای سرکوب اقشار مختلف مردم و اجرای سیاست تخته‌قاپو کردن^۱ عشایر و کشتار دسته‌جمعی عشایر و قتل و ترور سران ایلات، به‌ویژه بختیاری‌ها و قشقایی‌ها و ... عمل می‌کرد.^۲

در پایان دوره رضاشاه، زمانی که ارتش وی در مقابل آزمون واقعی حمله نیروهای متفقین قرار گرفت، حتی یک روز در برابر آن‌ها مقاومت نکرد و در روز ۳ شهریور ۱۳۲۰، ایران به اشغال نیروهای نظامی روسیه و انگلیس درآمد و سه هفته بعد از حمله متفقین، رضاشاه برکنار و به انتخاب کشورهای مهاجم، شاه بعدی انتخاب شد.

روحیه مقاومت محمدرضا شاه نیز مانند پدرش بود، به طوری که صدام حسین اندکی پس از دستگیری در دسامبر ۲۰۰۳، به دست مأموران اف‌بی‌آی، در دومین جلسه بازجویی خود (که درخصوص جنگ ایران و عراق بود) گفت: «اگر ارتش شاه هنوز وجود داشت، ما آن‌ها را ظرف یک ماه شکست می‌دادیم.»^۳

دوم | وضعیت نظامی ایران در جمهوری اسلامی

الف | نیروی انسانی

نیروی انسانی مهم‌ترین مؤلفه قدرت نظامی است. نیروی انسانی کارآمد دارای دو شاخصه آموزش و ورزیدگی بالا و انگیزه زیاد است. نیروی انسانی با انگیزه حتی در کمبود امکانات نیز مقاومت خواهد کرد و با تلاش خود، دستیابی به

۱. تخته‌قاپو اصطلاحی در زبان ترکی آذربایجانی و به معنای «دروازه چوبی» است، اما در دوران پهلوی اول به اسکان عشایر کوچ‌رو، که مایل به یک‌جانشینی می‌شدند، اطلاق می‌شد.

۲. محمدمهدی سلامی پوریان، «کارآبی ارتش رضاشاهی از منظر "هزینه فایده"»، گروه تاریخ اندیشکده برهان. (به نقل از موسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی. بیوند وبگاه: <https://psri.ir/?id=uvsdtkmp>)

3. nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB279 - Interview Session 2, February 8, 2004 - p.3

پیروزی‌ها را رقم خواهد زد. این امر به دفعات زیاد در دفاع مقدس و دفاع از کشورهای محور مقاومت اتفاق افتاده است.

اهمیت و کارایی نیروی انسانی هنگامی خود را نشان می‌دهد که فرد در موقعیت نزدیک به مرگ قرار گیرد. در این صورت، اگر انگیزه بالایی نداشته باشد، میدان نبرد را ترک خواهد کرد. این در حالی است که مدافعان و سربازان ایران، به برکت اسلام و ایجاد روحیه شهادت‌طلبی، تا آخرین قطره خون، در میدان نبرد ایستادند و صحنه‌هایی را خلق کردند و موفقیت‌هایی را ثبت نمودند که چشم جهانیان را خیره نگاه داشته است.

ب) تجهیزات نظامی

خودکفایی و دستیابی به تجهیزاتی که توان بازدارندگی در مقابل تهاجمات داشته باشد مانع از حمله مستقیم دشمن به کشور می‌شود. تجربه ارزشمند دفاع مقدس دید مناسبی از نقش تجهیزات مختلف نظامی در صحنه نبرد واقعی ایجاد کرد. این دید مناسب، به همراه امکانات و محدودیت‌های علمی و فناوری کنونی کشور و همچنین توان اقتصادی، نقش مؤثری در تدوین نقشه راه تسلیحاتی کشور داشت. در سال‌های اخیر و با گسترش انواع تهدیدهای نظامی و مقابله قاطعانه جمهوری اسلامی با آن‌ها، هوشمندی طراحان این نقشه راه نمایان شد. در ادامه، مهم‌ترین تجهیزات نظامی کشور بررسی می‌شوند.

۱- موشک بالستیک

در سال‌های پایانی دفاع مقدس، نقش فوق‌العاده تأثیرگذار موشک‌ها به خوبی آشکار شد. موشک و هواپیما دو ابزار نظامی به منظور تخریب اهداف در عمق خاک دشمن هستند، اما تفاوت‌های بسیاری میان آن دو وجود دارد که منجر به انتخاب موشک، به عنوان مهم‌ترین ابزار دفاعی تاکنون، شده است.

برخی از مزایای موشک عبارت‌اند از:

۱. دانش و فناوری موشک بسیار ساده‌تر از هواپیماست.
 ۲. هزینه نگهداری موشک بسیار کمتر از هواپیماست.
 ۳. هزینه ساخت انبار موشک، نسبت به فرودگاه، بسیار کمتر است.
 ۴. فرودگاه در محیط باز و در دید قرار دارد و معمولاً امکان پدافند غیرعامل در آن‌ها فراهم نیست، در حالی که امکان ذخیره‌سازی موشک در دل کوه‌ها و عمق زمین وجود دارد.
 ۵. قیمت هر موشک بین یک بیستم تا یک پنجاهم قیمت هواپیماست^۱.
 ۶. هدف قرار دادن موشک، نسبت به هواپیما، بسیار دشوارتر است.
 ۷. با استفاده از موشک‌ها، نسبت به هواپیما، دستیابی به مسیرهای دورتر بسیار راحت‌تر است، زیرا هواپیما نیاز به چند بار سوخت‌گیری برای رسیدن و بازگشت از مسیرهای دورتر دارد.
 ۸. خطر از دست دادن و یا اسارت نیروی انسانی در استفاده از هواپیما وجود دارد، در حالی که موشک از خاک خود و بدون خطر شلیک می‌شود.
 ۹. هزینه پرواز هواپیما بسیار زیاد است، در حالی که موشک این هزینه را ندارد.
- البته هواپیما برتری‌هایی نسبت به موشک دارد که برخی از آن‌ها عبارت‌اند از:
۱. امکان استفاده از هواپیما در دفعات زیاد وجود دارد.
 ۲. امکان تعمیر و نگهداری هواپیما در سال‌های طولانی وجود دارد، در حالی که موشک بعد از مدتی بلااستفاده می‌شود.
 ۳. دقت تخریب هدف و دستیابی به اهداف متحرک در هواپیما عموماً بیشتر است.
- مجموع علل فوق دلایل انتخاب موشک به عنوان مهم‌ترین سلاح دفاعی جمهوری اسلامی است که از این میان، قیمت کم، توانایی استفاده گسترده‌تر و سریع‌تر (در موارد پدافندی)، سطح فناوری پایین‌تر و امکان پرتاب از سکوی

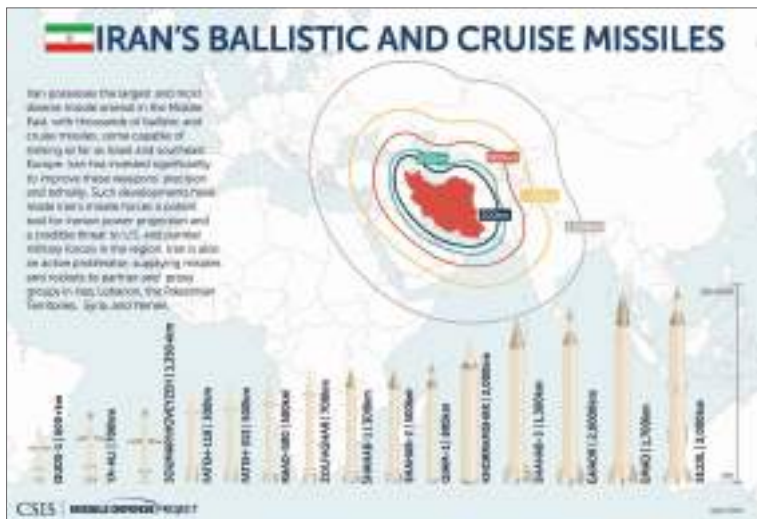
1. mehrnews.com/news/4465400

متحرک عوامل مهم‌تری هستند.

جمهوری اسلامی اکنون به تنوع بالایی از موشک‌های بالستیک، نظیر سجّیل، عماد، قدر، خرمشهر، قیام، ذوالفقار، فاتح، خلیج فارس و هرمز، با بُردها و قدرت تخریب‌های متفاوت دست یافته است که عموم آن‌ها دقت نقطه‌زنی دارند و یا دارای امکان تعقیب امواج راداری هستند. نقطه‌زنی و هدف‌گیری رادارها امکان تخریبِ مواضعِ مهمِ دشمنان، مانند انبار مهمات، فرودگاه‌ها، ساختمان‌های حیاتی دولتی، پل‌ها، جاده‌های اصلی، راه‌آهن، نیروگاه‌ها و ... را فراهم می‌کنند.

۲- موشک کروز

موشک کروز، به دلیل حرکت در نزدیکی سطح زمین یا دریا، از دید رادارها به دور می‌ماند و با اطمینان بسیار بالایی، خود را به نزدیکی هدف می‌رساند. این موشک‌ها دو نوع دریایی و زمینی دارند. موشک‌های کروز به دلیل شکل و ساختاری که دارند، قابلیت پرتاب از زمین، دریا و هوا را دارند و همین موضوع قابلیت عملیاتی بالایی برای کاربران آن‌ها ایجاد می‌کند. ایران دارای انواع گسترده‌ای از موشک‌های کروز دریایی به نام‌های قادر، ظفر، کوثر، نور، قدیر، نصر و نصر بصیر و موشک کروز زمینی سومار است. دور ماندن از چشم رادارها باعث شده است موشک‌های کروز جزو سلاح‌های استراتژیک قرار بگیرند.

تصویر ۱۹۷: ... معرفی برخی از موشک‌های بالستیک و کروز ایران^۱

۳- پهپاد (پرنده هدایت پذیر از دور)

در سال‌های پایانی دفاع مقدس، پهپادهای نسبتاً ابتدایی (با قابلیت‌هایی محدود) مورد استفاده قرار گرفتند و ویژگی‌های شگفت‌انگیز آن‌ها توجه کاربران و فرماندهان نظامی را جلب کرد، به طوری که بعد از جنگ تحمیلی تاکنون، جزو تجهیزات دفاعی ایران قرار گرفته‌اند.

پهپادها دارای مزایای زیر هستند:

۱. هزینه و دانش فنی بسیار کمتر نسبت به هواپیما؛
۲. ابعاد کوچک تر و صدای کمتر نسبت به هواپیما؛
۳. بی‌نیازی از خلبان و در نتیجه ایمنی نیروهای خودی؛
۴. در بیشتر موارد، بی‌نیازی از فرودگاه و باند فرود؛

1. missilethreat.csis.org/country/iran

۵. امکان حمل موشک و مهمات و انجام عملیات درگیری نظامی.

به دلایل گفته شده، امکان شناسایی و هدف‌گیری پهپادها بسیار دشوار است، ضمن آن‌که در بیشتر موارد، هزینه هدف‌گیری از قیمت پهپادها بیشتر است. این ویژگی‌ها پهپاد را به یکی از سلاح‌های ارزان، پرکاربرد و دقیق در عرصه نظامی تبدیل کرده است که سرنوشت درگیری‌های نظامی و امنیتی را تعیین خواهند کرد.

عملیات پهپادهای ایرانی در تصویربرداری از پایگاه‌های نیروهای فرامنطقه‌ای اطراف کشور و نیز علیه نیروهای تکفیری در خاک سوریه و همچنین عملیات پهپادی نیروهای مقاومت در حزب‌الله لبنان و انصارالله یمن، نشان‌دهنده رشد بالای این توانمندی در ایران است.

ایران دارای انواع گسترده‌ای از پهپادهای خودساخت است که جزو پیشرفته‌ترین پهپادهای جهان به‌شمار می‌روند و چهارمین کشور جهان است که به این سطح از تکنولوژی در پهپاد رسیده است. پهپادهایی نظیر شاهد ۱۲۹، خانواده ابابیل، مهاجر و ... از تولیدات دانش بومی ایرانی هستند.

تصویر ۱۹۸: .. ایران بعد از آمریکا، رژیم صهیونیستی و انگلستان، چهارمین کشوری است که به توانایی تولید پهپاد رسیده است.^۱

1. newamerica.org /in -depth/world -of -drones /3 -who -has -what -countries -armed -drones

پهپاد RQ-۱۷۰

در آذر ماه سال ۱۳۹۰، یگان‌های سپاه پاسداران جمهوری اسلامی ایران موفق شدند یک فروند پهپاد پیشرفته RQ-۱۷۰ آمریکایی را سالم به زمین بنشانند. هنوز چند ساعت از انتشار این خبر در کشور نگذشته بود که تمام رسانه‌های جهان این خبر را منتشر کردند. اما تا ۲۴ ساعت، مقامات ارشد پنتاگون این خبر را صرفاً دروغ رسانه‌های ایران علیه آمریکا اعلام می‌کردند، زیرا آن‌ها معتقد بودند این پهپاد آن قدر پیشرفته است که ایران توانایی ردیابی آن را ندارد، چه برسد به این که بتواند این پهپاد را سالم به زمین بنشانند. اما بعد از انتشار تصاویر و فیلم‌های این پهپاد در رسانه‌های کشورمان، بالأخره سخنگوی کاخ سفید مجبور به پذیرش این خبر شد. عملیات شکار این پهپاد به قدری پرارزش و مهم بود که رئیس‌جمهور وقت آمریکا، باراک اوباما، رسماً از ایران درخواست کرد که این پهپاد را بازگرداند.

در ادامه، به معرفی تعدادی از ویژگی‌های این پهپاد، که منجر به نگرانی آمریکایی‌ها از شکار آن شده بود، می‌پردازیم:

- توانایی تقریباً مهارناپذیری و رادارگریزی (که نشان‌دهنده قدرت رصد و شناسایی بالای نیروهای مسلح ایران است)؛
- شباهت بسیار زیاد به فناوری بمب افکن‌های B-۲ و همچنین جنگنده بمب افکن F-۳۵ (که جزو پیشرفته‌ترین و در عین حال، محرمانه‌ترین فناوری‌های نظامی آمریکا محسوب می‌شوند)؛
- موتورهای بسیار پیشرفته با قابلیت چندروز پرواز مداوم؛
- توانایی رصد ارتباط رادیویی باسیم و بی‌سیم در اطراف منطقه پروازی تا شعاعی

1. www.washingtonpost.com/world/national-security/iran-says-it-downed-us-stealth-drone-pentagon-acknowledges-aircraft-downing/2011/12/04/gIQAyxa8TO_story.html?wprss=rss-national-security

بزرگ و توانایی ایجاد اختلالات وسیع الکترونیکی؛

- استقرار رادارهای فوق پیشرفته SAR بر روی آن، که هیچ نمونه مشابهی در جهان ندارد؛

- توان تصویربرداری با وضوح بسیار بالا، در هر شرایط جوی و همچنین دارای قدرت تفکیک منحصربه‌فرد.

این پهپاد هم‌اکنون در ایران، با رمزگشایی از تمام اطلاعات آن، مهندسی معکوس شده و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی توانسته است تاکنون دو مدل از این پهپاد را به نام‌های «سیمرغ» و «صاعقه» تولید و رونمایی رسمی کند.

تصویر ۱۹۹: نمونه بازسازی شده پهپاد RQ-۱۷۰ توسط ایران

۴- قایق‌های تندرو و زیر دریایی‌های کوچک

قایق‌های تندرو یکی از تجهیزات نظامی تأثیرگذار بر جنگ نامتقارن در دریا هستند. قایق‌های تندرو به دلیل ابعاد کوچک در رادارها دیده نمی‌شوند و به همین دلیل می‌توانند خود را به اهداف نزدیک کنند. این قایق‌ها به تنهایی

امکان حمل مقدار زیادی تسلیحات ندارند، اما به دلیل هزینه ساخت بسیار پایین، می‌توان از تعداد زیادی از آنها استفاده کرد. تجربه‌های گران‌بهای از استفاده از قایق‌های تندرو در جنگ نفتکش‌ها و مین‌ریزی خلیج فارس و برخورد با ناوهای آمریکایی به‌دست آمده که نشان‌دهنده کارایی بالای این قایق‌هاست. جمهوری اسلامی انواع زیادی از قایق‌های تندرو، مانند آذرخش را در اختیار دارد.

زیردریایی‌های کوچک نیز به دلیل حرکت در نزدیکی سطح آب، در رادارها و سونارهای دریایی شناسایی نمی‌شوند و امکان نزدیکی به اهداف و انجام عملیات خاص نظامی، مانند مین‌ریزی و کماندویی و نیز حمل اژدر را دارند. چند نوع زیردریایی کوچک در ایران تولید و استفاده می‌شود. همچنین زیردریایی‌های بزرگ‌تر، مانند غدیر، که مناسب شرایط اقلیمی خلیج فارس طراحی شده‌اند، دارای توانایی حمل اژدر و نیروهای بیشتری هستند.

۵- پدافند هوایی

سامانه پدافند هوایی از دو بخش مهم «رادار» و «موشک» تشکیل می‌شود که هرکدام از این دو بخش دنیای وسیعی از دانش و تکنولوژی‌های پیشرفته را در خود دارد. لذا کشوری که بخواهد در حوزه پدافند هوایی حرفی برای گفتن داشته باشد باید در هر دو حوزه فوق، توانمندی کسب کند.

رادار

رادارها طی دهه‌های پس از جنگ جهانی دوم تاکنون، اصلی‌ترین عامل کشف و شناسایی تهدیدات هوایی در پدافند هوایی ارتش‌های جهان بوده‌اند. طراحی، ساخت، به‌کارگیری، تعمیر، نگهداری و به‌سازی و روزآمدسازی رادارها نیازمند دانش و مهارت بالایی در زمینه‌های مختلف علوم، از جمله مخابرات، الکترونیک، نرم‌افزار، مکانیک، ساخت و تولید است. روند سریع طی شده

در ایران، در زمینه طراحی و ساخت انواع رادارهای مورد نیاز، از نمونه‌های کوچک و سبک قابل حمل توسط نفر برای دیده‌بانی زمینی گرفته تا نمونه‌های استقراری و بسیار بزرگ با برد چند هزار کیلومتر و نمونه‌های با قابلیت ردگیری موشک‌های بالستیک و حتی ماهواره‌های مدار پایین، نشان‌دهنده ایجاد و به‌کارگیری توان مطلوب علمی و فنی در این زمینه است. رادارهای کاشف ۱ و ۲، ملی، مطلع‌الفجر ۱ و ۲ و ۳، علیم، کاوش، بشیر و حافظ از جمله رادارهای ساخت ایران هستند.

موشک

پدافند هوایی به سه رده ارتفاع پست، متوسط و بلند دسته‌بندی می‌شود. جمهوری اسلامی نیز (به دلیل اختلاف سطح فناوری این پدافندها و تکاملی بودن این تجهیزات) تقریباً به همین ترتیب، بر ارتقای سامانه‌های خود تمرکز کرده است. از سامانه ارتفاع پست می‌توان به سامانه‌های میثاق، یازهر، راپیر، تور-ام-۱، سماوات، حائل، سعیر و سراج اشاره کرد. سامانه‌های سوم خرداد، طبس، شلمچه، مرصاد، تلاش و صیاد جزو سامانه‌های میان‌برد (متوسط) جمهوری اسلامی هستند که به صورت پیوسته، در سال‌های اخیر گسترش یافته‌اند. پس از مطرح شدن سامانه S-۳۰۰ متعلق به روسیه، که به‌عنوان یکی از سامانه‌های برتر جهان شناخته می‌شد، نیروهای مسلح ایران توانستند در مرداد سال ۱۳۹۸، از سامانه باور-۳۷۳، اولین سامانه بلندبرد جمهوری اسلامی ایران، رونمایی کنند.

۶- سایر تجهیزات

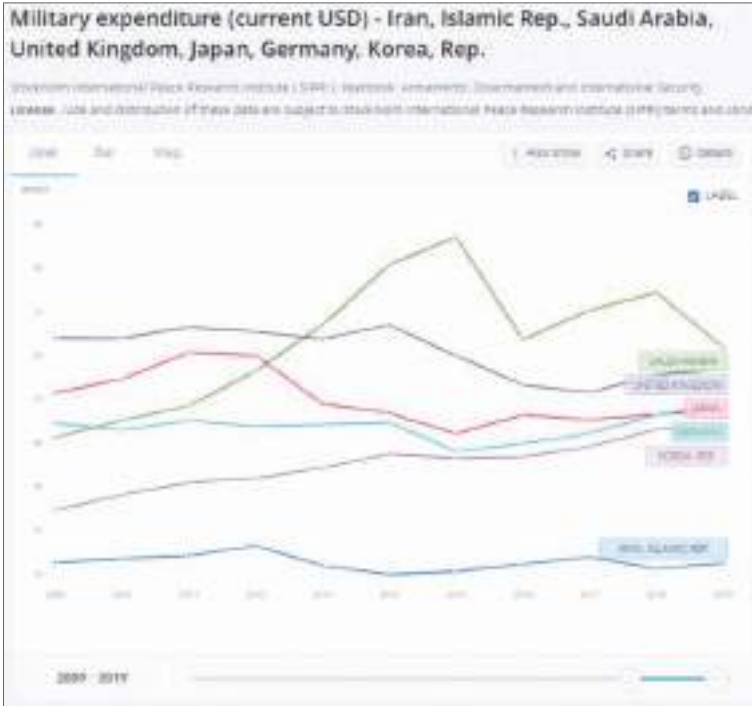
در سال‌های اخیر، با رشد توانمندی‌های علمی، فناوری و صنعتی کشور، حرکت به سمت ساخت تجهیزات نظامی دیگر، مانند هواپیما، ناو، بالگرد و تانک آغاز شده است. طراحی هواپیماهای نظامی (نظیر قاهر، صاعقه و

کوثر)، ناوشکن‌های کلاس موج (مانند جماران، الوند و سهند)، ناوشکن‌ها و زیردریایی‌های بزرگ‌ترِ درحال ساخت (مانند خلیج فارس و فاتح)، تانک‌های قدرتمند (مانند کرار و ذوالفقار) و خودروهای نظامی حفاظت‌شده (مانند طوفان) نمونه‌هایی از آخرین دستاوردهای نظامی جمهوری اسلامی ایران است. تجهیزات ذکرشده اقتدار دفاعی بالایی برای جمهوری اسلامی به وجود آورده و فکر هرگونه حمله نظامی را از سر دشمنان بیرون کرده‌اند.

ب) بودجه دفاعی

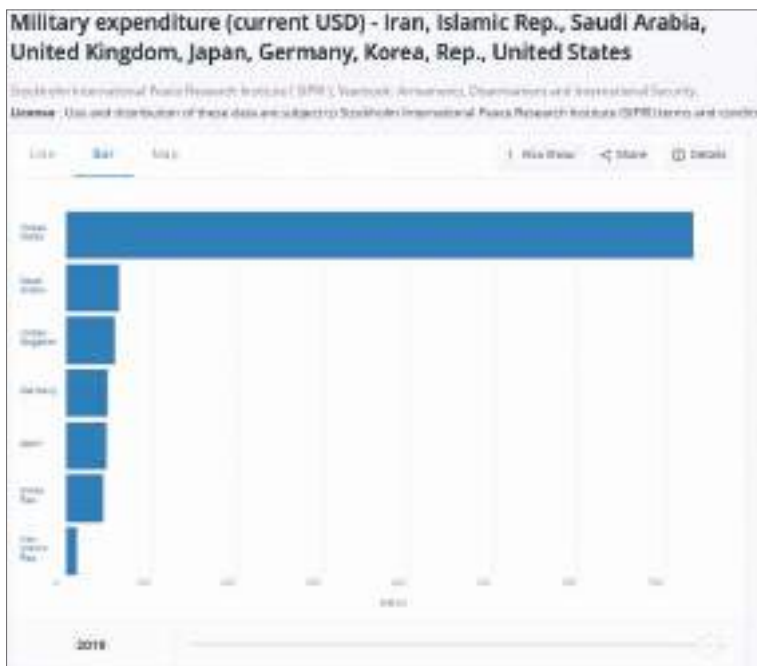
موفقیت‌های چشمگیر جمهوری اسلامی در این عرصه، با بودجه‌ای اندک، در قیاس با کشورهای دیگر به دست آمده است. برای نمونه می‌توان به عربستان سعودی اشاره کرد. اگرچه بودجه دفاعی این کشور حدود ۷ برابر ایران است (تصویر ۲۳ و ۲۴)، اما به دلیل سیاست‌های معیوب نظامی و وابستگی، عمده بودجه دفاعی خود را صرف خرید تجهیزات از کشورهای دیگر، به ویژه آمریکا می‌کند. این شیوه تأمین تجهیزات، به هیچ وجه، باعث ایجاد قدرت نمی‌شود، به طوری که به اعتقاد مقامات آمریکایی، عربستان حتی قدرت یک هفته ایستادگی در مقابل ایران را هم ندارد. از طرفی، با افزایش مداوم وابستگی، این کشور هر ساله باید هزینه خرید تسلیحات را مطابق خواسته طرف مقابل افزایش دهد. این وابستگی باعث شد تا آمریکا در خصوص عربستان، از تعبیر «گاو شیرده» استفاده کند و مقامات عربستان نیز توان پاسخ و دفاع از حیثیت کشور خود، در برابر این توهین را نداشتند.

براساس گزارش بانک جهانی (تصویر ۲۳ و ۲۴)، با مقایسه میزان بودجه نظامی کشورهای مختلف درمی‌یابیم که کشورهایی مثل ژاپن و آلمان، که نیروی نظامی مستقلی نیز ندارند، نه تنها بودجه نظامی خود را حذف نکرده‌اند، بلکه بودجه نظامی آن‌ها چندین برابر جمهوری اسلامی است.

تصویر ۲۰: ... مقایسہ بودجہ نظامی ایران، عربستان سعودی، ژاپن، انگلیس، آلمان و کرہ جنوبی بر حسب میلیارد دلار^۱

1. data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?end=2019&locations=IR-SA-GB-JP-DE-KR&start=2009&view=chart

تصویر ۲۰۱: ... بودجه نظامی کشورهای عربستان سعودی، آلمان، انگلیس، ژاپن، کره جنوبی، ایران در مقایسه با آمریکا برحسب میلیارد دلار^۱

۳) اقتدار منطقه‌ای

پیش از انقلاب اسلامی، ایران به عنوان ژاندارم آمریکا در منطقه شناخته می‌شد و در بسیاری از اتفاقات منطقه غرب آسیا، نقش مزدور آمریکا را بازی می‌کرد. حمایت از دولت غرب‌گرای یمن شمالی در مقابله با دولت شرق‌گرای جنوبی آن، کمک به ویتنام جنوبی مورد حمایت آمریکا، کمک به سومالی مورد حمایت غرب در جنگ با اتیوپی مورد حمایت شرق، کمک به ژئیر (کنگوی سابق)

1. data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?end=2019&locations=IR-SA-GB-JP-DE-KR-US&start=2019&view=bar

و مراکش و همچنین کمک امیلیارد دلاری به انور سادات،^۱ نمونه‌هایی از مأموریت‌های نظامی شاه به دستور آمریکا است.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، جمهوری اسلامی ایران حمایت از ملت‌های مظلوم منطقه را در دستور کار خود قرار داد. به مرور موج بیداری اسلامی شکل گرفته برپایه آرمان انقلاب اسلامی ایران، مردم بسیاری از کشورها را بر ضد نظام سلطه و اشغال‌گری و استعمار برانگیخت. کمک به حزب‌الله لبنان، جنبش‌های آزادی‌بخش فلسطینی، حمایت از مسلمانان بوسنی در مقابل صرب‌ها، حمایت از ائتلاف شمال افغانستان در جنگ با طالبان، حمایت از مردم مظلوم بحرین، حمایت از مردم سوریه و عراق و حمایت از انصارالله یمن نمونه‌هایی از این کمک‌هاست.

در سال‌های اخیر، با ایجاد گروه‌های تکفیری توسط غرب، ظلم و جنایات گسترده‌ای علیه مردم مظلوم منطقه شکل گرفت. داعش و جبهه‌النصره دو گروه تکفیری برجسته‌ای بودند که با اشغال مناطق بزرگی از سوریه و عراق، صدها هزار انسان بی‌گناه را کشتند و میلیون‌ها نفر را آواره کردند. جمهوری اسلامی با کمک به دولت‌های این کشورها، فتنه این گروه‌های تکفیری را خواباند. در یمن نیز جمهوری اسلامی ایران با حمایت از انقلاب مردمی یمن در مقابل حمله دیکتاتورهای منطقه، به رهبری آمریکا، حمایت کرد.

حمایت‌های جمهوری اسلامی از ملت‌های منطقه و نهضت‌های آزادی‌بخش، باعث افزایش علاقه این ملت‌ها به جمهوری اسلامی و شکل‌گیری گروه‌های مقاومت دوستدار ایران شده است. این موضوع دشمنان جمهوری اسلامی را وادار کرده که هزاران کیلومتر دورتر از مرزهای ایران، با این کشور نزاع داشته

۱. محمدجعفر چمنکار، «مأموریت نظامی‌گری دولت پهلوی دوم و تأثیرات آن بر سیاست خارجی ایران»، نشریه پژوهش‌های تاریخی، دوره ۲، شماره ۴، زمستان ۱۳۸۹.

باشند. هیچ موضوع منطقه‌ای نیست که بدون در نظر گرفتن رأی ایران به سرانجام برسد.

تصویر ۲۰۲: گزارش US News از اقتدار منطقه‌ای ایران^۱

نمونه‌هایی از اقتدار جمهوری اسلامی

تنگه هرمز

تنگه هرمز یکی از مهم‌ترین گذرگاه‌های آبی دنیاست که در ورودی خلیج فارس واقع شده و خلیج فارس را از خلیج عمان و دریای عرب جدا می‌کند.^۲ تنها تنگه هرمز است که عمق و عرض کافی برای عبور بزرگ‌ترین نفتکش‌های جهان را دارد. این تنگه تولیدکنندگان اصلی نفت خاورمیانه را به بازارهای جهانی مرتبط

1. usnews.com/opinion/world-report/articles/2017-09-05/how-the-us-is-facilitating-irans-regional-hegemony

2. aljazeera.com/economy/2019/7/11/why-is-the-strait-of-hormuz-so-strategically-important

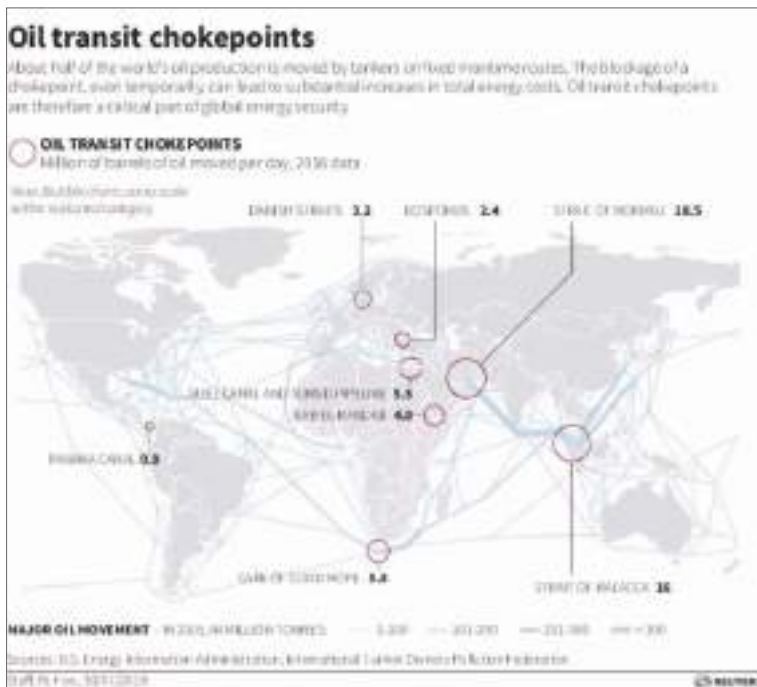
می‌کند و در مجموع یک پنجم کل نفت جهان از این تنگه عبور می‌کند (یعنی تقریباً هر روز ۱۹ میلیون بشکه)، در حالی که از تنگهٔ مالاگا ۱۶ میلیون و از کانال سوئز ۵٫۵ میلیون بشکه نفت در روز عبور می‌کند. بنابراین تنگهٔ هرمز مهم‌ترین نقطهٔ عبور نفت در جهان است.

به گزارش اسپوتنیک، در مقالهٔ فارین پالیسی گفته می‌شود که ایران با حضور در خطوط ساحلی شمالی و تعدادی از جزایر مستقر در این منطقه، بر عبور و مرور از آن سلطه دارد. این حضور به نیروهای مسلح ایران و سپاه پاسداران این امکان را می‌دهد که بتوانند یکی از حساس‌ترین گذرگاه‌های اقتصادی جهان را تهدید و خسارت اقتصادی سنگینی به رقبا تحمیل کنند. ایران راه‌های مختلفی برای اختلال در عبور و مرور کشتی‌های تجاری از تنگهٔ هرمز و خلیج فارس در اختیار دارد. نیروی دریایی ایران با صدها کشتی و قایق تندرو می‌تواند عبور نفتکش‌ها از تنگهٔ هرمز را ناممکن کند!^۱

همچنین آنتونی کوردزمن، از مرکز مطالعات بین‌الملل و راهبردی، معتقد است استفادهٔ هماهنگ ایران از زیردریایی‌ها، موشک‌های ضدکشتی و تهاجمات انبوه و گسترده با استفاده از قایق‌های تندرو قادر است صدمات سنگینی به نیروی دریایی آمریکا و ناوگان تجاری منطقه وارد کند.^۲

1. facebook.com/bbcdari/posts/1716369621840963

2. sputniknews.com/world/201905154758194-هرمز-تنگه-آمریکا-ایران

تصویر ۲۰۳: .. میزان نفت انتقالی از آبراه‌های جهان در یک روز، برحسب میلیون بشکه، در سال ۲۰۱۶

چالش هزاره ۲۰۰۲

یکی از گزارشات که به خوبی به توانمندی نظامی ایران اشاره می‌کند گزارشی موسوم به «چالش هزاره ۲۰۰۲»^۲ است.

چالش هزاره ۲۰۰۲ یک رزمایش مهم (احتمالاً بزرگ‌ترین، گران‌ترین و پیچیده‌ترین رزمایش در نوع خود در تاریخ)^۳ بود که توسط نیروهای مسلح

1. newsweek.com/what-happens-if-iran-closes-worlds-most-important-oil-route-prices-rise-war-1067000
 2. MillenniumChallenge2002 (MC2002)
 3. warontherocks.com/2015/11/millennium-challenge-the-real-story-of-a-corrupted-military-

آمریکا، در میانه سال ۲۰۰۲ اجرا شد. این رزمایش، که از ۲۴ ژوئیه تا ۱۵ آگوست اجرا شد و ۲۵۰ میلیون دلار هزینه داشت،^۱ شامل تمرین‌های واقعی به همراه شبیه‌سازهای کامپیوتری بود. این رزمایش به‌مثابه آزمایشی برای تحول آینده نیروی نظامی آمریکا بود.^۲ در این شبیه‌سازی، ایالات متحده آمریکا (تحت عنوان «آبی») به نبرد با دشمن فرضی (تحت عنوان «قرمز») در خلیج فارس، یعنی ایران، می‌رفت.^۳

مراحل آماده‌سازی مقدمات اجرای این رزمایش حدود ۲ سال به طول انجامید.^۴ هرچند اعلام شده بود که رزمایش مذکور به‌منظور شبیه‌سازی جنگ احتمالی با عراق در زمان صدام تدارک دیده شده‌است، اما هدف اصلی از برگزاری این رزمایش تمرین رویارویی با ایران، در خلیج فارس بوده‌است.^۵

در سناریوی رزمایش چالش هزاره ۲۰۰۲، ایران با شلیک تعداد قابل توجهی موشک، به تهاجم نظامی آمریکا پاسخ می‌داد که باعث برهم خوردن آرایش نظامی نیروهای آمریکایی و نابودی ۱۶ ناو آمریکایی، شامل ۱ ناو هواپیمابر، ۱۰ رزم‌ناو و ۵ کشتی آمفی بی (هواناو) می‌شد. برآوردهایی که پس از این رزمایش به‌عمل آمد نشان داد که در صورت وقوع این سناریو به‌صورت واقعی، بیش از

exercise-and-its-legacy

1. warontherocks.com/2015/11/millennium-challenge-the-real-story-of-a-corrupted-military-exercise-and-its-legacy

2. warontherocks.com/2015/11/millennium-challenge-the-real-story-of-a-corrupted-military-exercise-and-its-legacy

3. nationalinterest.org/blog/buzz/history-lesson-iran-beat-america-war-game-2002-180016

4. nationalinterest.org/blog/buzz/2002-us-military-conducted-iran-war-simulation-iran-won-82906

5. globalresearch.ca/video-united-states-war-iran/5700164